Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 22 ФЕВРАЛЬ, 1990 ШУ. ★ № 22 (7836). ★ Мах 3 кеп.

Кхоана— Советски Эскареи ТIема-форда Флотеи ди

ХЬАЛХЛЕ ЛЕЛАЯРА ЙОЛА БОКЪО

Д. Г. Завгаев, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхара секретарь

ФУ ХУРГДА вайх? Фу хургда мехках? Цу уйлаша, хетаргахьа, саготду тахан хIара сага, цу хьакъехьа да хIара цIагIара къамаьл а. Коммунистий, практически берригача наьха саготду. Фу хургда партех? яхача хаттаро. Хаттараш, хаттараш, хаттараш... Уж хаттараш ду массаза а массанахьа а: вIашагIкхетарашка, гIулакха тIа гIоллара къамаьл долча хана, обкомага ухнйтача каьхаташка. Боккъалдар аьлча, са сай а да хаттараш. Царех дуккхачарна Пленумо, КПСС ЦК платформа жоп деннад, хIаьта а...

Статья Iойолаешше, республика цхьаццайолча парте райкомий секретараши бюрошн, духхьала дIаьргда вай, стихийни отставке бахийтарах сайна хетар аз юххьанца дIа ца оале. Хьадувла уйла е вай — «стихийно» яха дош укхаза доагIаш дий-те. Сона хетачох, укхаза хIара моттиге болх беш шн-шнй механизмаш яр: цхьаннахьа партийни кулгалхой района вахар тоаде хьакъал дIакхоачаргдолаш ца хилар, из наха бIагал а даьнна, митингови духьале елга хинна хьалгIеттар. Вокхазахьа — конфликт къаьгга арахьара хьалсовсаяь а эмоци хьакъалал котъяьнна а хинналга хоалуш да. Укхаза фу де деза? Хьу тедача — шолхаш лег яха принцип хьаллаца еза? Цунах вай, оалаш ма хиллара, хIанзле а «чакхдаьнна» ма дий. ХIаьта а: наха нерда кулгалхо оттавелга эшаш хилча, хьаштдале уж цу гIулакхах тешабаьбале — бахийта кердача кулгалхоща, дерригa а вIаши нийсдарца мара довзарг мича-д. Мичахьа ба, цар хьалха хинна хьаким юхавехарг ца хиларах бола тешам? Вайна довзаш да уж тайпа хIамаш а. Со се тешаш ва халкъа хьакъалах а кхетамах а, хIана аьлча, цо мах хоадабергба «мала малав». Из процесс халеи низкъалеи яле а.

Боккъалдар аьлча, хIара саго а санна аз а уйла ю, цхьаццайолча регионашка партийни кулгалхой отставке бахийтарах долча хоамашка ладувгIаш — хIана эттад-те парте из хьал, малагIча хьисапе хиланза даргдоацаш а бакъде доагIаш а да из? Аз укхаза кхетадаьд, событеш цу хьисапе дегIаяра варнант хоадамболлаш хила тарлуш яр, хIана аьлча вахара воаш юкъейоалаьча социально-политически процессашта кулгалде, доалде Iомаденнадац вай. Ситуаци чоалхане яле а, аз-м сел халонгахьа хьоргдацар из, хIана аьлча экономикера, пачхахьалкхен социальни структурера кризис гайна ганза ийкха а ийкха, партерча кризисни хьалашка кхача езаш яр. Из хургдолга хьалхе а ховш хила дезар. Политически планерча перестройкас вай мохи дикка хьалхатеттар, вай халкъо хьаллаьца еррига а демократически процессаш хьинаре болх бе йолаелар, хIаьта, из тамашийна дале а, духхьала парти, перестроечни старта шнй тайпара ракетоноситель из хиннаяле а, хIанз тIехьаюсаш я, цхьаболчар кхыметтел, шнй ха йиаь яьннай из, йоах. ХIанз гуш да, экономически реформага шийга перестроечни декхараш кхоачашдулургдоацилга, хIана аьлча общества политически структурана реформа ца йича, партена шийна кIоаргга перестройка ца йича болх дIабодац цун. Укхаза вай тIехьадисад, гIулакх шн-шегIа дIадахарга дог доахаш е дIагIоргда мотташ. Цудухьа парти дегIаяра процесс цхьаццадолчоа дикка тIехьайнсай, пачхахьалкхенна доалдара системе хулаш латтача цIенхаштта хувцамашта — цунна дола тешал да СССР халкъа депутатий съездаш. Вешта, со кIоаргга тешаш ва, мехка хулаш латтача общественни процессашкара парте статус дуккхачарна хоадамболлаш йовзаш ца хиларах, Конституце ялхлагIча статьяй хьакъехьара къовсамерча дискуссейх син-пха баьлла хиларах. Из статья хулаш латтача событей маIанга диллача декларативни а цхьаццадолчоа долаш дола партийни органий денал лаьгI деш а я, хIаьта-вета а партегара авангардни лоархIам Iалашбеча хьисапе. Цхьа тамашийна хIама да хьахулар: парте хьабаьча Iалаьмате боккхача балхо вахаре хьалхьоайир вIалла ца хинна керда общественно-политически процесс, бакъда, цхьабараша цох лоархI партецара бувдовлар, хIаьта цхьаццаволчо-м цу «бIарга Iехамах» духхьала спекуляци а ю, шнй политически амбице хьашташ кхоачащде а гIерт.

КПСС ЦК ПЛЕНУМ ХИННАЧУЛ ТIЕХЬАГIАРА УЙЛАШ

Вайна хIанз саггота эш хIанзарча ханарча хьалашкара парте хьалда йола концепци, из сиххонца кийчъе а еза. Наьха ха безам ба тахан из мишта хургья. Цу концепце дукхагIча даькъе соцадергда перестройкера парте лоархIам IотоIабе гIерталга.

Цу концепцена тIадолхача наькъий лард чулоац парте XXVIII съездага йолча КПСС ЦК платформа, уж духхьала наькъаш да, хIанз цар чулоацам бIаьхегIа банза барбац дерригача халкъо ювцача опытаца. Цу тайпара дерригача халкъаца дагадувлара опыт мел лоархIаме я вайна ховш да.

Цхьаькха а да. Мехкарча перестроечни процессаша хьакхеллар принципиальни керда социально - психологически хьал гуччахьа хилар, къаьнача подходашка, цкъаза геттара тIехрадикально а долаш, юха а хьажар, исторически гIалаташ юха тахкар. Из-м дика да, бакъда, цо партегара, цун кадрашкара хьадех наха юкъе шоай влияни хилийтара хьадда кердача IаьдалагIа болх бе безилга, бакъда, цун методаш лехилга, халахете а, шортига лел. Из бахьан долаш, наьха цхьаццадолча даькъа партех бола тешам бов. Из новкъа-м да, бакъда дар иштта да-кх. Де дезар фуд, хьалаха беза халкъ тешаш а цо лоархIаш а бола, из шоашта тIехьадаккха вIаштIехьдаргдола коммунисташ. Кердача хьалашка царга гIолла чакхъяккха ма езий парте шнй политика. Республика районашка волча хана, каст-каста колхозхошца, болхлошца, интеллигенцеца къамаьл тоссаделча гучадоал коммуниссташта-кулгалхоштеи къахьегамхоштеи юкъе хийрал лоаттаеш йола карт этталга. Хала дале а, партийни болхлой наха бIаргагу, ховш ма хиллара, хиланза яргIоаца мероприятеш (собранеш, конференцеш...) йолча хана, хIаьта цо тахан вайна къаьстта хоалуш йола хийрал юкъетосс. ВIаши юкъерча гIулакхий уж стереотипаш хьахинна дукха ха я, уж йохаянза яргьяц, из ца дой вай хьалхалоатталургдац. ХIанз хьембоаццаш наха гаргадаха а дегIалдаха а деза, иштта цунгара дIа ма йолаеннайий вай парти, цунна низ болаш ма хиннайий из, наха юкъе шнй влияни хилийтара тIехьа къовсам лоаттабаьча шерашка. Тахан, сога диллача, цу тайпара ха я.

Сайна мегаргболаш ба, аьнна, хетача, хIанз «аппаратчикаш», аьнна, цIи йоаккхачар га даккха безам ба са. Нагахьа санна нахаца болх бе могаргдолаш вале, нах цунах теше — из ца хилча парти мегаргIоацаш «аппаратчик» ва. Уж тайпа нах лаха а Iомабе а беза, халахете а, уж тахан тоъаш бац. Лаханза яргьяц политически процессашта доалдара керда формаш а. Хьожаргда вай воай партийни организацега. Каст-каста дагадох сона, обкоме дукха дика решенеш тIанйю оаха. Бакъда, уж цхьан е вокх районаца хьо йиста эттача — гучадоал уж кхоачашъяра малагIча районе мичахьа баргал тохаргья. Цудухьа, сона хет, хIара решени кийчъеча а тIазцача а процессе республика хIара района йоагIа цун варианташ хьалхе а кийчъелга нийса хургдар, аьнна. Цо партийни никъ дикагIа тIатовжаш, цу деша дикагIча маIанга диллача, йолаш йолча социально-политически реалешка хьежжа, партн наха гаргагIа хулийтаргья. ХIаьта тахан из керттера а да. Цхьаькха цхьа дош а да, цунах вай кIезига а дувц — парте чакхйоаха процессаш идеологически Iалашъелга. Цу дешо къаьстта саготду са, эттара хьалхара цун бахьан фуд аьлча из да. Тахан вай массава а чуйнав пайданен чулоацамен болча перестроечни балхах, бакъда массаза а теркалдац вай цу балхах хьахинначун идеологически маIан дара. Бокъонца аьлча, партийни комитеташа кIезига болх бу цу хьакъехьа. Цкъа цхьан парткоме сона хезар: «ХIанз малагIа идеологи я укхаза? Телевизор хьал а сеге хьежа». Иштта-м да из, хIаьта а наха новкъостал де деза-кх хулаш латтачун маIан кхетаде. МукIарал де деза, неформальни боламий идеологически балха формаш вай структурайчул дикагIа а денал долашагIа а хул. Укхаза-м, бакъдар аьлча, вай воаш а кIаргаш кагдир, саг «неформал» вале из цаI доацаш хила йиш яц, яха уйла наха чу а йоссаеш. Неформалашта юкъе а бе-бе нах ба. Из иштта дале а, мукIарал де деза, хьалхарча этапе царца цхьана болх бара а, царца элементарни диалог хилара а вай юстардаьлар, цул тIехьагIа цхьацанахьа кхычар хьаллаьцар инициатива. Укхаза хьалхарча аргIанна воаш — партийни органаш, массови информаце средстваш — бехке де деза. МукIарал де деза, республика идеологически службаш кризисах йовла гIерташ тохкаш а гIалаташ дувлийташ а болх беш хилар, хулаш латтача процессашка перспективни хьисапе ца хьожаш. Укхаза дукха болх бе безаргба.

ТАХАН вайна къаьстта хоалуш да къамашта юкъерча гIулакхий проблемаш теоре боараме а иштта практически дешай боараме а яьшхан кийчъьи ца хилар. Тахан вай фактически шн модель я къамашта юкъерча проблемни ситуацей: прибалтийски закавказскии. Хулаш латтача событей тIехьнахьара куц эргаш дале а: хьалхарчун парламентаризм, хIаьта шоллагIчоа экстремизм — дувцар маIан цаI долчарех да. КПСС ЦК Пленумс вагIаш аз уйла йора — малагIча боараме кийча я-хьогI вай федераци цу тохкамех чакхъяла? Къаьта гуш да, йолаш йолча политически процессаша дувзаденна из хилар, цхьаццабараша хьинаре эксплуатаци ю демократизаце процессана, хIаьта а кхетадеш да цхьаькха — уж тайпа ситуацеш къоастаяра цIенхашттара аналитически подходаш вай йоацилга.

Хеталу, цкъаза цу деша импровизаци ю вай, на къамашта юкъера юкъ-моттиг санна долча чоалханеча гIулакха Iалаьмате кхераме да, хIана аьлча моллагIча политически системе а ховха хIама да из.

Со тешаш ва, цу даькъе цIенхашттара Iилманца яь кийчоаш хиланза ярг ца хиларах. Из болх хIанз дIаболабеш а шерлуш а ба.

Республике цхьа саг вац, закавказски ситуаци вай хьалашца ца юсташ. Дукха къамаш дахаш я республика, цудухьа кхетадеш да хIанзарча ситуацена нах сагота хилар. Хетаргахьа, гIалат варгвац со, хоадам боллаш дIаьалча, со тешаш, «бакински вариант» санна дола хIама вайцига хила тарлора аьлча, из духхьала сай низах бIубенна яхац аз, — со теш халкъа кхетамах, цун хьакъалах. ХIанз лоархIаме да перестройка экономически дешаш кхоачаш а деш, моллагIча тайпарча экстремисташта нах конфронтацега ца бахийтар. Шнй халкъ къамашта юкъера довне дохийталга зуламхочо е керта тувлавеннача саго мара ду хIама дац.

ЛоархIаме да, республикера общественни уйлаш цхьаккха а тайпа конфронтаци хургйоацача позицешка тешшаме латташ хилар. Из хIара гражданина декхар да.

Цунца дувзаденна ав декхар ду: мнччахьа а гоамал цабезам юкъебелча — совца деза, уйла е еза. Къаьстта цу дешай терко е еза массови информаце средстваша, кхетадеш ма дий, моллагIа а уйла ца еш е шн маIан кхетаде тарлуш аьнна дош молха ала санна кхераме хилар. Из дагакхаба декхарийла ба журналисташ, къаьстта хьалхарча аргIанна, информаци сиха нахага дIакхоачаш йолча телевидене болхлой.

Ерригача рангаех болча республика кулгалхоша къамашта юкъерча гIулакхий хьакъехьа шоаша беча балха критически анализ е еза. Хьожаргда вай кадра хьакъехьарча чоалханеча дешага. Каст-каста наха укх тайпара хаттараш ду: масала, мехкдаьтта чакхдоахачен мехкдаьтта химен болх бераш керттерча даькъе эрсий мотт лебу нах хIана-б, хIаьта торговлен гIишлош хьалъечен къахьегараш кIал баьха нах сендухьа ба, кхыдараш. Сона хетаргахьа, из цхьаца бахьанаша йита лер я. Тахан кхетадеш да йоаггIаш йола гласности, демократичности, уйла а еш кадраш хьакъоастаелген дIанийсъелген хинна ца хилар. Цо гIулакх гоалмоарзагIдоах, бахьан а доацаш отраслашкара кулгалдара кадрашта къаманга хьежжа сокращенеш а еш. ТIаккха из — политика я, иштта кхетаду из наха.

Со гаьна ва иззамо чоалхане а гIулакхаца а хила беза болх процентащча чула-па яхача уйланна, бакъда, аз лерхI, кадрови корпус республике бахача наьха къаман составага хьежжа хила езаш. Укхаза гIулакх цхьан кога тIа даькка ца хиларо наха интернациональни кхетам балара декхараш кхоачащделга чоалхане доах, дукхача къамех йола къахьегама коллективаш хьаяра новкъарле ю, къаьст-къаьста къамий коллективаш вIашагIъехк, къамашта юкъера беркате, эзди гIулакхаш леладелга юхатетт.

Шуца дагавала ловра сона, айса сагогдеш долча цхьаькха цхьан деша хьакъехьа а. Ховш да, перестроечни процессаш даим дегIадухаш я. Сона хетаргахьа, вай балха процесса цу дакъе вайна тоъаш яц хьакъалера ритмичность. Наьха общественни хьинар дегIанхувлаш йолча позитивни процессо шоай лоIаме а боацаш нах хIама хьакхоллара болча къахьегама тIерабоахаш эшам бу. Хеталу, социально-политически болам тахан эггара лоархIамегIа ба, из ца хилча социально - политически даькъе бухсоццача хьахулараш а хургдац — экономически декхараш — уж наха шоаша кхетадеш ма дий, аьлча санна, шоллагIча плане уvттаду, экономикерча кризисах массаза а вай дувццаше. Со тиiша ва, тахан вайна ца тоъар предприятешка, къахьегама коллективашка боагIIача боараме а лерттIа а вай болх хьа ца бар да. Хьае йиш я Iалаьмате дика социально - политически структураш, хIара дийнахьа митингаш е а тарлургда, керда общественни организацеш а вIашагIйоаха мегаргья, бакъда, царца цхьана экономически бух хьа ца бойя, перестройкана царех бала пайда-м хургбац. Юххера а, цкъаза цхьаболчар кхетаду перестройка маIан общественно - политически боламашца да, аьнна, вешта из-м де лерхIар хинна мичаIа, из-м советски сага хьалтаро тоаяра дола керттера декхараш кхоачашдара кийчо ма йий. Духхьала цудухьа парте областной комитето республика социально - экономически даькъерча хьала кIоаргга анализ а яь, из тоаяра цхьадола керттера де дезараш белгалдаьд. Из да сихдаь наха чуIе фусамаш, социально - культурни даькъера объекташ хьалъелга, халкъа эша товараш дукхагIа арахецилга, цар ларде розничии товарооборота боарам лакхбелга, экологически хьал тоаделга, кхыдараш. Царех цхьадарех хьахулар хIанзле а гуш да. Массанена а ховш да, гIирсаш хьалделга юкъагIдоахар гIишлон материалаш ца таарца дувзаденна долга. Январь бетта вай вIаштIехьдаьннад пенаш хьалду материалаш хьаелга 60 процентага кхоачаш дегIадоаладе. Тахан эшшача боараме гIишлош хьалъеча дIатIаккхухь уж. Юххьанца дилагIча даькъе айденнад халкъа эша товараш арахецилга, цхьан бетта тIаккхиттар 12 миллион гарггача сома маьха да. Бахача нахага дохка товараш 17 миллион сома маьха дукхагIа хиннад. Вешта аьлча, таханарча политика юкъмоттиге саг хилийтара ду вай хьа мел дер, саг юкъе воаца политика цунах ца хилийта дагахьа. Поэта А. Вознесенске да ер тайпа бакъахьара мугIараш: «Еррига прогрессаш реакционни я, нагахьа сага уж Iаткъе». Хьадувла из дага а кхоабаш даха вай. Даха а даха, болх а бе.

Московски тIема округа учебни даькъе чакхъьялар канадски хIара дийнахьа арадувлача газеташта юкъе эггара доккхагIчарех долча «Торонто сан» яхача газета журналиста Пэйн Стивен цун коллега — цу газета фотокорреспондента Беттс Нормен шин кIира хинна войсковой стажировка. ДIадахача Кердача шера цIей шоай дезалца дездир цар, хIаьта 3 январе салтий форма тIайийхар.

Пэйн Стивен Беттс Нормен «служба» хьалхара сахьаташ дIадоладелар бане бахарца, обмундировани кийчъярца. Портной а воалаваь ювха йийзар Пэйна форма, хIана аьлча, полке мел волчул лохагIа вар из — 154 сантиметр мара вацар. Канадцаша белгалдоахаш ма хиллара, портянкаш хьоарчаен кач чутеген эггара халагIа хилар эггара хьалха. Салтий Iилма Iомадеш царна чIоагIа гIо дир цар хьехамчас, отделене командира сержанта Эм Александра.

— Керда шу тIакхоачаш баьхкача новобранцашца айттар канадцаш строе, — яхаш дувц даькъа командира подполковника Виюк Евгене. — Хьаьшашта таро елар массаза а батареерча лични составаца хила, массайолча занятешка дакъалаца, солдатски столови хIама даа, юкъарчал доаццаш курсанташца къамаьл де.

Шин кIира канадски журналисташа чакхъьяккхар строевойн огневойн кийчон кхетам балара курс, герз кхоссара, граната кхоссара упражненеш. Цар дакъалоацар физически кийчон занятешка а.

— Тхоай безам мел бар го йиш яр тха, — йоах Лондоне ваьча 30 шу дизача Пэйн Стива. ХьалхагIа Британски футбола шоллагIча лиган футбольни цхьан командан профессиональни полузащитник хиннав из. Саг йоалайича, массаза вахара Канаде хьавера из.

Цунна хетачох, цар службе дерригa а дацар шаьра, дукхадар кхетаде хала а дар тамашийна а хетар. Иштта, дукха салтий тIерабоах юртбоахаме балхаш дара. Вузавеш бале а массаза цхьатарра ба цар кхача. Салтечун 16 сахьата долча балха дено бокъонца легабора канадцаш саррахьа. «Цхьабакъда, тхона ховра, тхоаш мича долх», — белгалдоах Стива.

Эскарашка болх бе СССР хьавоагIаш къаьнача чемоданашца цхьана Советски Эскарах дувца доацараш а цIагIа дитар ше, аьлар цо тIаккха. Из даь се дехке ца валарах чIоагIа гIадваха а ва. «Объективни хургва аьнна дош а деннадар аз, бакъдар мара яз а дергдац. Эрсий шоай канадски нийсархой санна дог-цIенен сакъердамен нах хиннаб, из сона чIоагIа дика а хет», — белгалдаькхар шнй къамаьл чакхдоаккхаш Пэйн Стива. «Цудухьа хIанз са дог-тийша ала йиш я, Советски Эскарах дола бакъдар малагIа да харц дар малагIа да», — тIатехар цо тIаккха.

О. МОСКОВСКИЙ,
ТАСС корр.

СУРТА ТIА: Пэйн Стив (аьттехьа) шнй кердача доттагIаща.

Н. МОШКОВА сурт. (ТАСС фотохроника).

(ЦIайна хетаяь материалаш 3-ча оагIо тIа я).

СССР Лакхехьарча Совета кхоалагIча сессе

КРЕМЛЕРА ХОАМ БУ ТАСС ПАРЛАМЕНТСКИ КОРРЕСПОНДЕНТАША

20 февраль Iуйрийна хьайийлача аргIанарча пленарни заседане, СССР Лакхехьарча Совета членаша, председателалла деш волча А. И. Лукьянова еннача предложенех дIахо ювца болабелар лаьттах дола ССР Союзеи союзни республикайи законодательства кIийлен проект.

Цу дешах йолча дискуссей хьалхарча раундашка санна хIанз а вIашдухьаленаш яр, цхьабараша йоахар ахархочоа лаьтта доалахьа дерзаде бокъо яла еза, вокхар цунах сов хьалха деш дола кхераме хIама лоархIар. Масала, депутата А. Ф. Касьянова хетачох, проекто хьалхадоахача «юха коллективизаци елго» мохк кхоабаргбац. Цо йоах долаш долча боахамаша диззача боараме болх белга Iалашде, цар хьалхедеш дар лерттIа лора а деш чакхдаха деза. Иззал бехктокхаме дола документ сихбенна юкъедоаладе йиш яц, цкъарчоа из могаде деза республикански Лакхехьарча Советий кердача составаша.

Индивидуальни ахархой боахамий кхоаненахи цун перспективехи лаьца шийна хетар аьлар депутата В. И. Штепа. Цо берригаш а тIахьийхар колхозий совхозий Iилман а технически а потенциал айяра теркам тIаозара.

Лаьттан деша консерваци е гIертарашта духьала къамаьл дир депутата В. И. Белова, цо аьлар «марксизма кIийлен тIа латта крепостной бокъо дIаяла еза, хIаьта ахархо лаьттангара дIа мел иккхача хIамах мукъавакха веза». Вай къовсамаш а заседанеш а историе йисса тарлу, белгалдаькхар цо, нагахьа санна тахан вай из лоархIаме закон тIаьце.

Цу дувцача закона кхелах йолча уйланна раьза хилар цун статьяшта стилистически санна принципиальни а маIан дола поправкаш яр дехаш къамаьл даьчарех дукхагIбараш.

ШИН БЕТТА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

Къаьстта дика къахьег шийтталагIча пятилетка тIехьарча шера «Кавказэнергомонтажизоляция» яхача специализированни управленена чуйоагIача Грозненски участка коллективо. Дерригача технико - экономически хьокхамий шин бетта план кхоачашъярах рапорт деннад цо 21 февраль. Дукха балхаш даьд цо Нохч - ГIалгIайчени Дагестанеи теплоэлектроцентралашка. Ер бутт бовлехьа планагIа лаьрхIачул совгIа цо кхоачашдергда пхи эзар сома маьхал чухьанахьа доаца тайп-тайпара балхаш. Уж толамаш даха вIаштIехьдаьннад участка ремонтникий хьинар кхо ца деш болх а беш, къахьегамен производственни дисциплина чIоагIъярах.

Участка болхлошта юкъе къаьстта дика къа а хьегаш, башха-дика производственни толамаш дахарца белгалбаьнна ба Тинета Михаил, Евсеев Александр, Гагиева Нина, Катаева Хижан, кхыбараш. ХIара сменагIа нормаш 110—115 процент кхоачашъю цар. Дуккхача хана денз шнй коллектива болх кхетамца вIаштIехьа а баькха, хьинаре къахьегаш хьавогIарех ва участка начальник Неткачев Николай Тимофеевич.

Х. СУРУДЖАНЦ.

ГРОЗНЕ БАХАЧА НАЬХА ТЕРКАМГА!

23 февраль Iуйрийна 10 сахьат даьлча денз делкъел тIехьагIа 14 сахьат даллалца г. Грозне В. И. Ленина цIерагIча майдан тIа хургья цхьаккха бокъо йоацаш нохчийн гIалгIайн халкъаш сталински репрессеш еш Iодахьийтача хана байнараш тIагабохара хетаяь митинг.

ГРОЗНЕНСКИ ГОРИСПОЛКОМ

КПСС ЦК Платформа проект ювцаш

ТЕША БЕЗАМ БА

Сеца лаьттача замалахьа духовни сфера администрированн еш хилар бахьан долаш вайна доккха зе даьннад. ХIана аьлча, творчески наьха низ цун духьале лоаттаеш дIабахар. Цхьабола Iилманхой мехкара дIанхаб, цунца цхьана юхабаьннаб юхебисарий творчески безам а.

Са къаьстта теркам тIабахар парте XXVIII съездага йолча КПСС ЦК платформа проекта тIарча укх дешашта: «— образоване, просвещене, культура еррига сфера дегIайоалаяр, цу гIулакхашка дIайохийта вложенеш дукхагIа хилийтар; специалисташ дикагIа Iомабари кийчбари; хьехархочун сий лакхдар...» Уж дерригаш а динза даргдоаца хIамаш да, хIана аьлча таханарча хано дIадеххача тайпара дешархошта хьеха таро йолаш бац хьехархой, хIаьта берашта керда дар деза. Школашка реформа дIайолаеннаяле а, къаьгга хинна хувцамаш дац хьагуш. Хьехархочун аьттув бац творчески болх бе, иштта шнй инициатива оттае, дIахо Iилман керда хIама гучадаккха, искусстве кердача лакхаленашка кхача. Цу хьакъехьара масалаш дукха доаладе йиш хургьяр вай республикера а.

Са къаьстта ала безам ба культурни тIехьаленах. Халкъий традицеш, культура памятникаш доха а деш, царна метта хIама хьадаьдац вай системас. Из бахьан долаш духовнии нравственнии къел тIа оттадаьд къамаш.

Парте хIанз вай еррига духовни сфера дегIайоалаяра хьалхашка кхухьа гIулакхаш иштта этта хьал хувца лаьрхIа да. Цар гIо дергда кIалйиса хиннача культурен образовании хьалъяккха. Теша безам ба уж дика гIулакхаш беркате кхоачашхургхиларах.

Р. ЧАХКИЕВА,
Нохч - ГIалгIай пачхьалкхен педагогически института преподаватель.

ДЕКХАРЕХ ЛОАРХIАБУ

Вай республикерча бурув тохара балхий управленешта юкъе яьржача яхье хьалха а латташ, къаьстта дика болх беш хьайоагIа укх шера Старогрозненски бурув тохара балхий управлене коллектив. ДIабахача бетта цо даьхад башха-дика производственни хьокхамаш. Пачхьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа техар 910 метр бурув. ХIара станокаца юкъера лаьрхIача бетта бурув тохара коммерчески сухала задани шозза тIехкхоачашйир цо январь бетта. Къахьегама овсарле лакхъяра задани 214,8 процент кхоачашйир УБР бурувдеттараша. Духхьал из лакхъяра чотагIа техад цар пачхьалкхен планагIа лаьрхIачул тIех мел теха бурув. Химически реагенташ, утяжелитель, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах, бурув тохарга дIабода мах лохбарах дIабахача бетта планал совгIа 30 эзар сом пайда баьб цар пачхьалкхенна.

Шоай производственни хьокхамаш денгара денга дикагIа хулийташ къахьегача лаьттан ченаш техкараша духка хIама ца эшшаш хIанзлехьа кхоачашъяьй бурув тохара шин бетта задани а.

Къаьстта дика къа а хьегаш, шоаш укх шера тIайийца декхараш дикка тIехкхоачашдеш я буровой начальникаш Кацман Владимир, Ахкильтов Саид, Макаров Александр керте латтача бригадай коллективаш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Депутаталла кандидатех

НИЙСАЧА НОВКЪА ВА

МугIарера болхло волаш къахьега волавенна в, юкъерча школа хьехархо, директор хиннав, тIаккха партийни болх баьб, Iилманхо, вуза доцент ва — ишта биографи йолаш ва 35 шера хадданза болх беш хьавоагIа Точиев Хьажмурада Макшарип (Микаил). Цу лоацача мугIарах ховргдий Микаил фу саг ва, мишта болхло ва?

Ховргда из вовзачоа, цунца кIеззига а гIулакх тоассаденначоа, болх беча хана из зийначоа: дог ца эккхаш, тIатеIIа, кхоачашде лерхIар къьгга кхета а даш...

...Бой берал. фу хургда цул халагIа? Лайнад из Микаила. Цун бархI шу мара ца даьннача хана да а нана а доацаш вус из гаьнарча Казахстана городе Акмолинске. Цул тIехьагIа бIарчча итт шу доакх детдоме. Цига хьалкхув, школа чакхйоакх.

Ше ваьча наьна яр санна еце а йIовхал йолаш, нанас кийчдаьр санна деце а дар-дувхар долаш цун вахар хилийтара мел эшар де гIерташ бола дика нах дукха нийсбеннаб цунна цу шерашка шийна уллув. Царна массанена чIоагIа баркал а яхаш уж даим дагалоаттабу Микаила. «Из са моральни декхар да, дизза кхоачашдаь вала сона цIаккха могарг а доацаш», — йоах цо.

Дика нах тIехьагIа а беттабеннаб цох — Карагандински горни техникуме деша вагIача хана, болх беш волча хана.

Духхьал нах байза ца Iеш, цар дика гIулакхаш Iомадеш, вахаре шийна эшаргдар царгара хьаэцаш хилар — уж Микаила дикагIъярах оамалаш хиннай, хIанз а я. Шийна ховр тIех лоархIилга, наха шийна ховчул кIезигагIа хов, аьнна хетилга — из цунга долаш дац, долла хIама дайза ваьннав со, аьнна хетилга а доацаш санна мара.

Керттерча даькъе из бахьан долаш хила тарлу из масса хана ший политически сакхетама боарам а профессиональни говзал а лакхъеш хилар, кердадар Iомаде гIерташ хилар.

МугIарера хьехархо, тайп-тайпара школай директор хинначул тIехьагIа хьожавир из партийни балха тIа.

Диъ шера парте обкома Iилман дешара заведенейи отдела инструктор волаш болх баьчул тIехьагIа КПСС ЦК-рча общественни Iилмай Академе деша вохийт из. Кандидатски диссертацена защита а еш чакхйоакх цо 1972 шера Академи. Цу хана денз цун вахар айхха дувзалу вузаца: госуниверситета парткома секретарь, научни коммунизма, КПСС историе кафедрай доцент хул из.

Цу шерашка къьгга хьагучадоал из лакха говзал йолаш хьехархо хилар, идейно-теоретически а методически а боарам лакха болаш цун лекцеш, семинарски занятеш хилар.

Нохч-ГIалгIай историе, метта, литература Iилма-тохнама института советски ханарча историе сектора заведующи хиннав М. Х. Точиев шин шера, цул тIехьагIа пхе шера болх баьб вежарий республике — Таджикистане Кулябски госпединститута доцент волаш. ТIехьарча ворхI шера юха а Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч-ГIалгIай госуниверситета доцент ва, хадданза общественни вахаре дакъа а лоац. 1987 шера денз университета профкома председатель ва из, парте Ленински райкома а Грозненски горкома а членалла хийржав.

Малгобенски районерча Юкъерча Ачалихерча харжархоша оттаваьв М. Х. Точиев РСФСР халкъа депутаталла кандидат.

Боахама, социальни дешаш къестадеча хьинаре дакъалоацаш халкъа депутат хила везилга-м нийса да, бакъда, цунах кхоачамбаь Iе йиш яц пун. Таханара депутат нахаца болх бе, царца къамаьл де ховш, царна эшар, доацар фуд, из хилийтара фу де деза хьожаш хила веза. Уж гIулакхаш а Микаилах доахкаш да. Сонтакура вац, нахаца Iимерза безаме ва.

Из къаьстта дика хьадовзийтар М. Х. Точиева школа директор, партийни болхло волча хана, Iилманхо, вуза преподаватель хинначул тIехьагIа, хIанз профсоюзни болх лелабеча хана а.

Халкъа депутаталла кандидата М. Х. Точиева программа шин разделах латт — соцально - экономически вахара дешаши, политически вахара дешаши. Программа керттера положенеш укх тайпара я:

хIара сага кхоачам хилла материальнии духовнии мел эшар Iалашдергдола вахара хIалаш хьадара тIо дар;

цIена къахьегар — хIара сага бокъонца дола вахар Iалашдара эшар долга кхета а деш, харцо лелаяр, кхааш телар-ийдар, «къайлагIара экономика» санна долча зуламашта духьала лира къовсам лоаттабар;

къоаной, инвалидий, бой хинна дисача берий, дукха бераш долча даьй-ноаной, таро йоацача дезалий даим йоахко еш, цар вахара хьал тоадара цхьаьккха хIама ца кходеш, низ, хьинар, балха опыт цу гIулакха дIалуш хилар. Цар пенсеш пособеши тIатохийтара, дукха бераш долча ноаной пособеш бера 16 шу даллалца телийтара, кхоъ а кхы дукхагIа а бераш кхедеш ноаноша яьккха балха стажагIа дIалархIийтара, предприятешкеи учрежденешкеи болх беча кхалнаьха балха ди 4 сахьат мара ца хилийтара, цунах доагIар бIарччача дийнахьа доагIар санна дIа а луш, хадданза гIо дар.

Халкъа образоване, унахцIено лораяра, культура дегIайоалайра проблемаш кхоачашъеча мамогга хьинарегIа дакъа лоацаш хилар а ший керттердарех декхар лоархI депутаталла кандидата.

Политически вахара даькъе кандидата лерхI демократии гласности дIахо дегIайоалаеча, общественни перестройка еча хьинаре дакъа лоацаш хила, цунна бакъахьа хетт КПСС мугIараш реакционни элементех, кхааш ийдерех, морально цIена боацача нахах IоцIен а деш, сага бокъонаши паргIатох хьаллоацаш болх беш дола деррига общественно-политически боламаш, партеш, КПСС яраш санна бокъонаш йолаш хилийтача, профсоюзаш паргIата, шоай лоIаме, духхьал къахьегача наьха хьашташ кхоачашдара гIулакх деш хилийтача.

Ше Iилманхо, советски гражданин, къаман патриот хиларга хьежжа депутаталла кандидата М. Х. Точиева ший низ дIа мел кхоачар де лерхI сталинщина геноцидах юхе мел дисар цIендаь дIадаккхара, шоай мехках даьхача Iодахийта хиннача халкъашта хинна материальни зе юхаметтаоттадара, ше хьалха хиннача доазонашка гIалгIай автономи меттаоттаяра, къаман дикагIйола традицеши Iаьдалаши вахара юкъедоаладара, школашка а вузашка а уж Iомадайтара, наха нравственни а гуманистически а кхетам балара лоархIаме дола дика гIулакхаш законага хьежжа леладайтара.

Микаил, цун гIулакхаш довзаш болча наха дика хов, доши гIулакх цаI долаш волча цо ше лерхIар чакхдаккхара мел могар дергдолга, хIана аьлча ший гIулакх тIетIехьа а тетта наьха юкъарча гIулакха хьалхавала из массахана кийча воланза.

С.-Г. КОТИЕВ.

Кандидата программа

Костоев Беслан ваьв 1936 шера 9 марта городе Орджоникидзе. Саг йоалаь ва, цун да кхо бер.

Ший къахьегама никъ цо дIаболабаьб 1955 шера шофер волаш. Слесарь, мастер, лабораторе начальник, прораб, вонкхагIвола прораб, участка начальник, мехкдаьтта чанхдоахача завода директора заместитель хиннав. ХIанз из болх беш ва г. Грознерча «Нефтяник» яхача производственни гIишлон - монтажни кооператива председателалла.

Костоев Б. У. чакхъьиккхай: 1961 шера — Грозненски мехкдаьтта институт, 1966 шера — С. Орджоникидзе цIерагIйола Московски инженерно - экономически институт.

Студент волча хана денз репрессаш яьча халкъий, къаьстта нохчий гIалгIайи бокъонаш юхаметтаоттаяра тIехьа къовсам лоаттабеш хьавоагIа Костоев Беслан. Из бахьан долаш политически Iоткъам тIалоаттабаьб цунна, 1972 шера партера дIаваьнхав.

КПСС XXV, XXVI, XXVII съездаша, XIX Еррига союзни партконференце парте юхаметтаоттаваьвац Костоева Б. У. «ГIалгIай халкъа кхелах» долча письмо тIа, «26 коммуниста письмо» тIа дувцараш, 1973 шера январе гIалгIаша г. Грозне яь митинг харц ца ярах.

1989 шера 9—10 сентябре хиннача гIалгIай халкъа ШоллагIча съезде «ХIанзарча хьалашкара парте къаман политика» платформа проектага хьежжа «ГIалгIай халкъа социально - политически хьалах» доклад йир Б. Костоева. Цу съезде из хержар ГIалгIайчен автономи юхаметтаоттаяра йолча Оргкомитета членалла а цу комитета къамашта юкъерча гIулакхий комиссе председателалла а.

Сунженски РПО, РТП, агроснаба къахьегамхой коллективаша № 139 йолча Сунженски къаман - территориальни округе гIолла РСФСР халкъа депутаталла кандидат ваьв Костоев Iусмана Беслан.

Б. КОСТОЕВА ХОРЖАМАШТА ХЬАЛХАРА ПРОГРАММА

Политически а къамашта юкъерча гIулакхий а даькъе:

— 1989 шера 9—10 сентябре г. Грозне хиннача гIалгIай халкъа ШоллагIча съезда решенеш шеко йоацаш кхоачашъяра, 1973 шера Грозне гIалгIаша яь митинг харцъярца ювзаенна КПСС ЦК, КПСС Нохч - ГIалгIай обкома Х-ча а V-ча а пленумий решенеш дIаяхара тIехьа къовсам лоаттабе;

— низагIа Iодахьийтача халкъашта духьала яь репрессинна акташ законагIа йоацашеи зуламеи лархIарах, цар бокъонаш Iалашъярах йола СССР Лакхехьарча Совета Декларацe принципаш йизза чакхъяхар духьа РСФСР Лакхехьарча Советана чуйоагIа репрессеш яьча халкъий Комитет вIашагIйолла;

— цхьаккха бахьан а доацаш Iобахьийтача нохчаштеи гIалгIаштеи хинна материальнии моральнии зе йизза юхаметтаоттаделга РСФСР правительствагара хьадеха;

— йизза реабилитаци яра тIехьа нохчаша-аьккхеша лоаттабу нийсхои къовсам хьаллаца;

— исторически хиннача доазонашка гIалгIай къаман пачхьалкхел юхаметтаоттаярах дола законодательство кийчде, СССР а РСФСР а Лакхехьарча Советашка дувцийтара из дIачудала;

— 1948 шерарча сага бокъоний хьакъехьарча Массане юкъарча декларацеца а сага бокъонех долча дунен халкъашта юкъерча кхыча документашца а тарлуш ца хиларах тарра, репрессеш законашца дIачIоагIъяь РСФСР, СССР деррига Указаш а Конституцеш тIара статьяш а дIаяха;

— СССР-е дахача деррига къамий а кагийча халкъий а бокъонаши къаман сийи лархIа;

— Нохч-ГIалгIайчене казачества институт юхаметтаоттае;

— кердача уйлан демократически принципашка хьежжа-керда Устав а Программа а йолча эргалькхача КПСС политически никъ хьаллаца.

Экономически даькъе:

— рынкас а паччахьалкхен секторо а вIаши леладу гIулакхаш тоаде;

— арендни подряд а кооперации а дIахо дегIайоалае;

— тIехьагIа кортамукъа экономически зона хьаяр духьа республика къаьст-къаьстача районний экономически модель кийчъеча дакъа лаца;

— доазол дехьара капитал юкъе а оазаш, цхьана болх бу советскии доазол дехьарен предприятеш, экологически цIена йола производстваш хьае;

— Нохч-ГIалгIайчене доазол дехьара турнзм дегIайоалае;

— моттигерча Советашта ю отчисленеш йоккхагIа хилийта, моттигера дешаш къестадара Советашта дукхагIа бокъонаш тела;

— союзни республикашца а ССР Союза правительствaца а гIулакхаш леладеча хана Россе хьашташ хьаллаца.

Дешар хьехара даькъе:

— школашка дешар хьехача компьютеризаци е;

— Нохч-ГIалгIайчен школашка а вузашка а доазол дехьарбар санна Iарбий мотт хьеха;

— Гаргарча Малхбоаленах бола йоккха говзал йола специалисташ кийчбар духьа НГIАССР вузий дешара программана Гаргарча Малхбоален мехкий общественно-политически а социально-экономически а хьал Iомаделга юкъехьо;

— къаьстта суннитий дар а Iомадеш, вузашка ислама философии истории Iомаде;

— дешадаха ха хьатIанхачалехьа денз берашта наьна мотт Iомабе.

№ 139 йолча Сунженски къаман - территориальни округе гIолла:

— хоржама кампани йолча хана харжархоша тийнна наказаш вIашагIа а теха, уж кхоачашдарах хIара районе бахача наха хьалхашка ханханнахьа отчеташ тела;

— харжархой вахара хьалаш тоадара хьакъехьа РСФСР Лакхехьарча Советe дешаш увттаду Нохч-ГIалгIай АССР-гара РСФСР беррига депутаташ хьаллаца.

дочнищоГ мебо

Сийлахь - боккха Дай мехка тIом советски художникий произведенеш тIа.

СУРТА ТIА: Фронтера дена письмо. Художник А. Лактионов. Н. Акимова репродукци.

(ТАСС фотохроника).

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совете

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета президиуме хьежар халкъа эша товараш дукхагIа арахецара халкъа депутатий Ленински Заводскойи районни Советий исполкомаша беча балхах долча дешага. Белгалдаьккхар, шоай полномочееxи бокъонехи пайда а эцаш, исполнительни комитеташа 1988—1989 шерашка халкъа эша товараш арахецара дукхагIйола промышленни предприятеш юкъеэзахилар. 1989 шера план Ленински районо 112,5 процентi Заводской районо 104 процентi кхоачашйир, хIаьта пятилеткаx дIададача диъ шера заданеш цар кхоачашъяьй хьалхачо 107 процентi шоллагIчо 102 процентi.

Халкъа эша товараш дукхагIа арахецара, цар дикал лакхъяра, ассортимент шеръяра, керда тайпаш карадерзадара дешаш дийцар сессешка, массазарча комиссешка, исполкомий заседанешка.

Из иштта дале а, белгалдаьккхар Ленински Заводскойи райисполкомаша дукхача наха хоатташ йола продукци дукхагIа арахецара предприятей кулгалхойи гIулакхера нахи дукхагIа бехктокхаме оза шоай йолча бокъонех бизза пайда ца эцаш хилар. Ледара лел продукце керда тайпаш карадерзаделга. Дикала категорегIа продукцена аттестаци яц. Дика йоацаш арахецача изделеех хулаш дола зе доккха да. Заводской района йиъ предприятеи Ленински района шин предприятеи 1989 шера халкъа эша продукци арахецара планаш кхоачашъянзар.

Халкъа эша товараш арахецилга юхаувз материально - технически база кхоачамбоацаш хилари бийдал хадданза ца таари бахьан долаш.

Министрий Совета президиумо Ленински Заводскойи райисполкомаш (председателаш Р. М. Таштамирови, В. А. Абдулаеви) декхарийла йир комплексни программаш тIа оттаяь халкъа эша товараш арахецара планови заданеш дувцилге йоацаш ерригача предприятешеи организацешеи кхоачашъяра. Райисполкомаша бизза пайда эца беза эггара хьалхарча аргIана чоалхане бытовой техникеи кхыдола дефицитни товараши арахецаргйола цхьана йола предприятеш районашка яхкара, союзнии республикански бувзамаш дегIадоаладара, хIаьта иштта доазол дехьарча фермашца а, шоай йолча бокъонехи полномочееxи. Арахеца товараш дикагIа хилийта, ассортимент кердаяккха, керда товараш арахеца. Производства отходехи шоллагIча бедалахи пайда а эцаш халкъа эша товараш хьадара кооперативнии индивидуальнии къахьегара эша хьалаш хьахилийта.

Тайп-тайпарча предприятеша цхьатарра йола изделеш арахецаргйоацаш, пайда ца боалаш производственни мощносташка болх байтарi боацаш товараш арахеца производство вIашагIтохара хьадда йола система хьаянза яргйоацаш хилара теркам тIабахийтаб.

НГIАССР Госплана, НГIАССР Минфина, Заводской райисполкома, «Пластполимер» ОНПО-на, СССР-а 50 шу дизара Грозненски химзавода тIадилад полиэтилени полубутени ерггйола а царех продукци арахецаргйола а технологически линни йиллареи финансировани яреи дешаш оттаде, из дара йоагIаш йола ведомстваши организацеши юкъе а оазаш. Динза даргдоацаш лаьрхIад 1990 хьалхарча ах шера «Металлист» яха завод хьалъяь йоаккхилга.

Совмина президиум хьежар Урус-Мартановски районе РСФСР, НГIАССР, моттигерча Советий халкъа депутаташ харжара еча кийчонга. Белгалдаьккхар исполкомо Конституцеги хоржамех долча Законашкеи хьежжа халкъа депутаташ харжара кийчо еш хилар. Оттаьча ханашка яьхкай хоржамий округаши участкаши, чIоагIъяьй хоржамий комиссеш. Депутаталла харжа кандидаташ отта а баьб, дIа а язбаьб. Берригача боарамий хоржамий комиссеша 307 депутатски мандата дIаязваьв 712 кандидат.

ХIанз кандидаташ харжархошца вIашагIбетталу, шерра боаржабаь беш ба агитационни болх. къайлагIа кхадж тассара кийчъеш я хоржамий участкаш, хоржамаш дара кхыдола гIулакхаш а ду.

Из иштта дале а, цхьадола кхоачам боацараш а да. Кхоачамболлаш беш бац РСФСР, НГIАССР Конституцешта юкъе даь хувцамаши тIатехараши, хоржамех дола керда законодательство дIадовзийтара болх. Биззача боарамагIа бац харжархошка голосовани яра порядок дIайовсийтара болх. Ледара пайда эц культурно - просветительни учрежденей торонех.

Райисполкомо Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депуташ харжара цхьайолча хоржамий комиссешта болх бара эша хьалаш Iалашдаьдац, кхоачамболлаш практически новкъостал дац участкови хоржамий комиссешта.

Республика халкъа депутатий районни, городской Советий халкъа депутаташ харжара кийчо ечеи дIахьочеи тIахьожам лоаттабелга Iалашде, хоржамашта кийчо яра гIулакхаш де декхарийла йолча отделий, управленей, районни организацей бехктокхам лакхбе.

НГIАССР культура Министерствагара, НГIАССР торговле Министерствагара, НГIАССР чурча гIулакхий Министерствагара, Потребсоюзагара, НГIАССР бувзама производственно-технически управленегара президиумо хьадийхар халкъа депутаташ харжара кийчо еча а хоржача а де лаьрхIа гIулакхаш кхоачашдара горрайисполкомашта практически новкъостал делга.

ШИЙ ДЕША ДА ВА

Гандалоев Илеза Хьамид ваьв 1942 шера НГIАССР Наьсарен района Яндаре. Цун да ахархо хиннав, колхозе къахьийгад, нана болхло хиннай, хIанз пенсе я.

Хала хиннай Хьамида бера ха: ши шу даланза вар из бахачара бохабаь цун даи нанеи, берригача гIалгIаща цхьана, сталинско-бериевски гIозаро мехках боахача хана. Нохчийи гIалгIайи кхыча дезалашта а санна, цар дезала а доккха Iазап тIаэттар: моцал, шелал, къел. Шин шера гобаьхачул тIехьагIа Казахски ССР Павлодарски областа Майкаин яхача городе баха хайшар уж. Цига даи нанеи рудникe балха айттар.

1948 шера школе дешавахар Хьамид, медаль а йоаккхаш Яндаре цIавеначул тIехьагIа йистеьккхар цо школа. Школе мел хулача общественнии комсомольскии гIулакхашта юкъе хьинаре дакъа лоацаш хулар комсомолец Гандалоев Хьамид.

1960 шера март бетта Грознерча кагирхоша С. М. Кирова цIерагIча культураи салаIареи парке хьайиллар пневматически тир. Из хьайийлларех цаI а цун хьалхара тирщик а вар Гандалоев Хьамид. Цигара Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен педагогически института филологически факультете деша вода из.

Институте дешаш волаш Гандалоева кхы а доккхагIа дакъа лоац студенчески общественни вахара юкъе. Из хорж дешара комиссе председателалла, комсомольски комитета бюро членалла, группа комсоргалла. Иштта общественни вахара юкъе доккха дакъа лоацаш ше воллаше, дешара отличник, белгалваьнна дика студент ва из.

Х. И. Гандалоев йиълагIча курсе дешаш вар из Грозненски телевидене дикторалла хьийхача хана. Цига цо дIахьекхар дика журналист шиih хургхилар. Цудухьа институт йистеьккхача, из цо йистеьккхар геттара дика дешаш, НГIАССР Министрий Советерча телевиденей радиовещанен комитета корреспонденталла хьанийцар из. 1966 шера КПСС Сунженски райкома кулгалдеча болхлоша дехарагIа Х. И. Гандалоев Оалкамарча бархI шерарча школа директоралла хьожаву. Из декхар цо толаме кхоачашду: цхьан шера, 1967 шера школа районе дикагIчарех а хиле дIаоттаю.

1967 шера цох НГIАССР Министрий Совета инструктор ву, хIаьта 1968 шера из КПСС членалла дIаэц. Цо дизза дакъа лоац республика партийни вахара юкъе. Цул тIехьагIа Х. И. Гандалоев КПСС обкома Iилман дешара заведенейи отдела инструктор хул.

1988 шера денз из НГIАССР киновидеообъединене генеральни директор ва. ДIадахача шерашка тIехьаюсаш хинна из организаци хIанз хьалхалаттарех я. ДIадахача шера план цо кхоачашйир 100,4 процент.

Х. И. Гандалоева ший образовани, идейнии политически боарам хадданза лакхбу. 1975 шера цо геттара дика дешаш чакхъьккхар КПСС ЦК-ара Лакхера партийни школа, хIаьта 1986 шера кхы зоотехник а хилар цох.

Х. И. Гандалоев мехка хулача демократически хувцамашта тIехьа ва, кулгалдара командно - административни методаш езаш вац из. Иштта йола цун оамал белгалйир из Нохч - ГIалгIай АССР халкъа депутаталла харжа кандидат оттавеш Назрановски района Яндарерчен Жайрахарчен харжархоша.

Х. И. Гандалоева программа йоккха а хаьдда оттаяь а я. Нагахьа санна ше депутаталла хорже, цо эггара хьалха цу юрташка газ, хий дилийта, бахача наха бытовой гIулакхаш дергдола участкаш, участкови больницаш, телефонаш яхкийта, Яндаре хIанзара кинотеатр хьалдайта, боацача асфальт билла никъ биллийта лерхI.

Из хьинар дола, кхеташ, принципиальни кулгалхо, ше денна дош дохадергдоаца саг ва.

А. ОСМАЕВ.

СУРТА ТIА: Х. И. Гандалоев.

Н. КОБИАШВИЛЕ сурт.

Тешам—боккха низ

Халкъа боахаме эггара халагIчарех цхьа участок я бахача наха бытовой гIулакхаш деш яр. Цига къахьегачар керттера декхараш да мамогга дикагIа цар хьашташ кхоачашдар, шоашта дезагIдола совгIат, цар оалаш дола баркал лоархIаш уж хилар. Цу даькъе дика кайоалаш къахьегаш я Арсанакаева Питимат Мовладиевна керте латтача Грозненски мода цIен коллектив. ХIара дийнахьа укхаза бIаьш нах хул шоашта тайп-тайпара барзкъаш дайта, заказаш де баьхка. Уж безаме тIаэц коллективерча барзкъаш доахараша, хIамаш тегача мастераша. Цхьабакъда, йистедаьнна заказаш а ийца, мода цIагIара дIаболхача заказчикех нагахьа саг дIаводац дег тIара доагIача дIайхача дешаща царна баркал ца оалаш. Иштта болхлой къахьегам вIаштIехьбаккхара дукха кхетама болх баьб кулгалхочо Питимат Мовладиевнас.

Иштта болх бара цунна чIоагIа накъайоал бытовой гIулакхаш деча системе Iоаяь йоккха опыт, ший болхлой оамалаш йовзаш, хьанна фу дулургда ховш, болх тIа-тIа тоабара малагIчарех ког гIортолга е еза кхетадеш ф. Арсанакаева хилар. ХIанзчул барайтта шу хьалха Грознера № 38 йола юкъера школа чакх а яьккха «Чечингшвейбыт» объединене кхалнаьха кочамаш тегара говзал караерзаяра ученица йолаш духхьашха ший къахьегама никъ дIаболабир берашха кхийнача нохчий йоIо. Ше каралаьца болх тIа-тIа кIоаргагIа бовзара, цкъа шийна хьалхадаьккхар шоллагIа кердадакхна ца дезаш дика хьаэцар Питимата. Долче, сиха Iемар из хIамаш тега.

Сиха дIаухар бетташ, шераш. Цхьабакъда, шийна карагIдаьнначу тIа саца йишйоацилга дика кхетадеш яр хIамаш тега мастер. 1974 шера барзкъаш доахарий курсашка деша а этта, дикеи тIехдикеи дешаш чакхъьккхар цо уж цхьа шу доаллашехьа. Цу профессех цхьан шера болх бир цо. Башха-дика специалист хиларах тарра предприяте лабораторе конструкторалла балха хьожайир Питимат. Цига а шийх бенна тешам боабанзар цо. Ший бехкагIа балха тIа хьовзам хилийта, коллектива сий лохлургдолаш гIулакх нийсдалийтанзар цкъа. Творчески къа а хьегаш, дукха болх бора керда моделаш кийчъеча, кердадараш балха юкъехувлача, хIамаш тегараша, барзкъаш доахараша брак нийсйолийтаргйоацаш, царна хьехар деча. Мичча хана а кийча яр из царна шийгара эшаш дола гIо-новкъостал де.

Шийна тIадилла гIулакх цIена кхоачашдеш а балхах тIехдика кхеташ а йола Питимат хьежаю хал-халагIча участке къахьега. Цхьа смена яр мода цIагIа даим тIехьаюсаш, сакхат долаш барзкъаш тег яхаш заказчикаш хадданза леткъаш. Массехк смении мастер хувцайийзар цигара. Цхьабакъда, гIулакх бокъалгахьа доалаш дацар. ТIаккха предприяте кулгалхоша шоайла дага а баьнна, цу балха тIа хьожайир П. Арсанакаева. Цхьа юкъ яьккхар цо болх тIехьатетташ дола бахьанаш лехаш, цунна баргал еттараш малаш-б хьожаш. Цул тIехьагIа йоккха опыт йола хIамаш тегараш, барзкъаш доахараш бехктокхамегIарча участкашка хьожабир. Царца цхьана цхьатарра дукъ дIа а увзаш, нийсденна кхоачамбоацараш цIендаь дIадаьхар. Долче, массехк бутт балалехьа бовзаргбоацаш хувцабенна, тоабелар смена коллектива болх.

Йизза йола кулгалхо а организатор а хиларах тарра «Чечингшвейбыт» объединене коммунисташа массава раьза а волаш коммунистически парте мугIарашка дIаийцар Питимат Мовладиевна 1976 шера. Ше лелаеча цу цIера сий лакха а лоаттадеш, итт шера даим яхье хьалха латташ хьайоалайир цо ший смена коллектив. Керттердар да ший болхлошта юкъе барт бе а уж вIаши кхотабе а цунна хар. Со кулгалхо я, аз яххар дича шо даьннад яха командно-административни хьисапе кулгалдара йола стиль цо дIаяккхар. Демократически хьале къестадора деррига дешаши проблемаши. Цудухьа ерригача сменашта юкъе эггара дикагIа а лоархIаш, болх беш яр цун коллектив.

Цу ханна мода цIен хьалха хинна кулгалхо балха тIа лакх а еш, объединене директоралла яхийтар. Кхычахьара хьахьожаваь саг предприяте заведующелла хьаэцаргвац оаха, аьнна, цаI санна берригa болхлой духхьалбаьлар. Массане а дийцар цаI дар: «тхона юкъе хьалкхийна, мугIарерча болхлочунгара кулгалхочунга кхаччалца дегIаена, башха-дика производственница, кулгалхо, организатор хилар хьахьекхад тха Фатимас (иштта цIи йоаккх цун болхлоша), из мара езац тхона кулгалде. Болхлой лоIам кхоачашхилар. Долче, из ший коллективана, хIаьта болхлой шоай аргIагIа цунна раьза а болаш, цхьатарра дукъ дIаувзаш къахьегаш ба. Царех ба смении мастераш Садулаева Камета, Абубакарова ТIаус, Селиватова Тамара Андреевна. ХIаьта производства дай шоаш лоархIаш, цунах дог, шоай кулгалхочун дагара а болаш, цун чIоагIа сийдеш ба бригадираш Гандарова Фатима, Петросян Галина, Зармаева ТIаус, Колодяжная Таисия, Погосов Владимир, бIаьш бола кхы дукха а болхлой.

«Наха лоархIар ираз долаш ва» яхаш да халкъа кица. Уж дешаш дизза доагIаш да Питимат Мовладиевнана. Укхал хьалха хоржамаш хулача хана Грозненски горсовета депутаталла хержар из. Балха ди чакхдаьлча чуяха сиха хилацар депутат. Харжархоша шийна тIадена дешаш, наказаш кхоачашде гIерташ ший низ кхоачар дора цо. ХIаьта низ дIа ца кхоачаш дар, лакхе латтача партийнии советскии органий новкъосталца кхестадаьд. ХIаьта ший коллективерча болхлой, къаьстта чIоагIа йоакхо ю цо. Ший шоллагIдола цIан дезали мода цIенахи цун коллективахи лоархIаш Питимат хилар да керттердар. ЦIена кхоачашду цо предприяте партбюро члена декхараш а.

Иштта йола шоай кулгалхо шозлагIа а Грозненски горсовета халкъа депутат харжара кандидаталла оттаяьй мода цIен болхлоша Грозненски № 44 йолча хоржамий округе гIолла. Уж дог тийша ба шоай цунах бенна тешам кхоачашхургхиларах. Нагахьа санна ше халкъа депутаталла хорже цо чакхъяккха лаьрхIа программа йоккха я. Овлангара денз эргадаьнкха тоадайта лерхI цо бахача наха коммунальни гIулакхаш делга, городера наькъаш тоадайталга, города культура лакхъергйола мероприятеш чакхйоахийталга, городской пассажирски транспорта болх тоабайталга, цига билетий цхьа система елга, Ленина цIерагIча проспектагIа лела транспорт кIезигагIа хургйолаш, из кхыча улицашка леларгйолаш гIулакх вIаштIехьдоаккхилга, городера экологически хьалаш тоадайталга, Iана замалахьа наьха квартирашка йIайха хургйола, дIайхен шийлен хий хургдола гIулакх делга, иштта кхыдараш. Гуш махиллара цун программа йIаьхийн беркатен я. Ше халкъа депутат хорже из йизза чакхъяккха низ кхоачалба Питимата.

Б. КОСТОЕВ.

КХОАНА—СОВЕТСКИ ЭСКАРЕИ ТIЕМА-ФОРДА ФЛОТЕИ ДИ

Ше хьадаларга диллача Советски Эскар — халкъа эскар. Чурчен арахьарчен контрреволюцех Октябрьски революце карагIдаьннараш лораде дезача къона Советски паччахьалкхе кхаьчача халача хана болхлойхи ахархойхи вIашагIделлар из. Советски Герзащцара Низаш кхоллар а оттар а бувзам болаш да В. И. Ленина цIерацен Коммунистически парте балхацен. Граждански тIемен кхыча мехкий интервенцен шерашка этта даьнна чIоагIденна регулярни, дисциплинированни а хинна дIаэттар Советски Эскар. Цо сиiца лорадир Октябра карагIдаьннараш. Советски Герзащцарча Низашта, дерригача советски халкъа чIоагIа испытани а хинна дIаэттар Сийлахь-боккха Даймехка тIом. Цахинна майрали денали гойтар тIема аренашка советски бIухоша. Цар кIалхаръяьккхар Даьхен кортамукъале, къаьстта доккха дакъа лаьцар нацистски Германии цун союзникаши бохабеча, Европа фашизмах кIалхарйоаккхача, дунен цивилизаци лораеча. Халкъа цIаккха а йицлургьяц цар подвиг.

ХIанз кердача политически уйлано йохаеш латт тIемен дунени проблемаш ювцачара стереотипаш, моастагIала, цатешама догмаш хувц кхерамзле Iалашъяра наькъехи способехи хетараша. Шоай тIема доктринана къаьстта юхатохара маIан а денна Советски Сюзон Варшавски Договор доакъошхой долча кхыча мехкашен кхь а тIачIоагIду, тIема низ айбара наькъаца а ца еш, герзаш кIезгдара наькъаца кхерамале Iалашъе шоаш гIертилга.

Советски Эскара таханара ди белгал да цун лични состав кхотаенна хиларца, салтий общественно-политически служебнии хьинар айдаларца, Герзащцарча Низий еррига демократически институтий хьинар айдаларца. Советски бIухой карагIдувл шоай кийчон дикал айъе, тIема балха тIа бухсоцаш хьахулар дикагIа хилийта; тIема кийчо лакха хилийта. Советски Герзащцарча Низашта тахан тIабужар боккха бехктокхам ба: салтий кIезигаIа хилча а мехка обороноспособность, эскара боеготовность беззача боарам тIа лоаттабар.

Цифраши факташи

● 1918 шера 28 (15) январе В. И. Ленина кулгъяздир Болхлой - Ахархой ЦIе Эскар вIашагIдоллара долча Халкъа Комиссарий Совета декрета, хIаьта 1918 шера 11 феврале (29 январе) Болхлой - Ахархой ЦIе Флот хьякхоллара декрета.

● 1918 шера 23 февраль Петрограда, Москва, мехка кхы дукхача городий промышленни центрайн большевистски организацеша а Советаша а социалистически Даьхе лораяра Ди да аьнна дIакхайкадир. Из ди белгалдаьлар шоай лоIамагIа нах эскаре ахар айдаларцен эрсий-германски ерригача фронте тIалата болабеннача кайзеровски бIуна ЦIеча Эскара доакъой деналца духьалъоттарцен. 23 февраля ди Советски Эскарен ТIема-Форда Флотен Ди санна белгалдаха доладир.

● 1918 шера октябрь чакхбаллаш ЦIеча Эскаре вар 800 эзар гаргга саг, 1989 шу чакхдоаллаш — 3 миллион, хIаьта 1920 шера гурраха — 5,5 миллион саг.

● Граждански тIем тIа денал гойтарах Почетни революционни ЦIе байраках ялара белгалъяьхар 2 арми, 42 дивизи, 4 бригада, 176 полк, иштта кхы дукха доакъойи учрежденеши, ЦIеча Байракха орден яларца 15 эзар саг (РСФСР гIолла 1928 шу тIаккхоаччаш), союзни республикай орденашца 500 совгIа саг (1934 тIаккхоаччаш). ТIемахочун денал гойтарах дола эггара лакхагIдола совгIат даьлар 20 военачальника.

● Граждански тIема шерашка Советий Мехка доккха гIо дора бIухоша - интернационалисташа. Цизза йоацача даннеех, ЦIеча Эскара мутIарашка латаш вар 200 эзар совгIа бIухо-интернационалист. 1967 шера Октябрьски революце 50 шу дизарца дувзаденна СССР орденашцен медалашцен белгалваьккхар Советски Iаьдала оагIорахьа граждански тIем тIа а Октябрьски революце а дакъа лаьца Болгаре, Венгре, ГДР, Польша, Румыне, Чехословаке, Югославе, Монголе, Вьетнама, Австре, Финлянде, Франце, Итале, ФРГ, Инде 3409 гражданин.

● Сийлахь - боккха Даймехка тIом болабенна бархI ди даьлча, 1941 шера 1 июле Советски Эскаре тIаьхьийхавар 5,3 миллион саг. Пхе бетта фронте яхийтаяр 291 дивизи 84 бригаден. 1941 шу чакхдоаллаш вIашагIъеллаяр 400 керда дивизи.

● Дукхабола советски нах халкъа ополчене юкъеухар. 1941 шера гурраха уж 2 миллион саг вар.

● 7 миллион совгIа болча бIухошта орденаши медалаши елар. Советски Союза Турпал яха цIи елар 11 эзар совгIача сага, шозза из цIи елар 104 сага. Эггара хьалха Советски Союза кхоазза Турпалаш хилар летчикаш А. П. Покрышкин — И. Н. Кожедуби, Советски Союза Маршал Г. К. Жуков. ТIехьагIа дунна йназлагIа елар из цIи. 35 совгIача советски бIухоша йир геттара белгалйола подвигаш. Цудухьа доакъойи кемайн спискашта юкъе битаб уж даиман хургболаш.

● 1989 шера 15 феврале женевски соглашенешка хьежжа арадаьха даьлар Афганистанера советски эскара доакъош. Афганистана лаьтта подвигаш ярах бIаь гаргга волча салтечоан эпсаран Советски Союза Турпал яха цIи елар, дукхачарна орденаши медалаши тийлар.

● 1989 шера СССР тIема кийчонга дIадахийтар 77,3 миллиард сом. 1990 — 1991 шш. уж расходаш дикка лохъе лерхI.

● Советски Герзащцара Низаш цхьан оагIора уж лоацде вай тIаийца декхараш кхоачашдича, 1989 — 1990 шш. 500 эзар саг кIезигагIа хургда, цунца цхьана союзни мехкий территорешта — 50 эзар саг кIезигагIа.

Кхоана — Советски Эскарен ТIема-Форда Флотен Ди.

ДАЬХЕ ЛОРАЕШ ВА

Цхьан гаьнарча тIема гарнизоне гIулакх деш ва подполковник Хашагульгов Мухарбика Ахьмад. Дукха ха йоацаш из даймехка ший гаргарча нахах бIарг тоха цIавена вар. ХIаьта цунна вIашагIкхетар хилар тха корреспонденташца.

— Ахьмад укх дунен тIа дерригa хIама ший юкъиг йолаш да, цудухьа, тхона бакъахьа хетар Iа эпсара професси харжара наькъах лаьца дийцача?

— Аз школе дешаш волча хана сай нийсархоша санна вахар эскараца дувза лерхIар. Вешта аьлча, малав зIамига волаш цу тайпара уйла керта чу ца кхесташ? Цхьабакъда, кадрови эпсар хилара уйла бокъонца чIоагIйир са даь веший — Сийлахь-боккхача Даймехка тIема доакъошхочун, Советски Эскара эпсара влиянес. Иштта, эскаре гIулакх дечар вахарах мадарра дувцача «Эпсараш» яхача фильмас. Са дег чу дийшар цу фильма цхьан турпалхочо, аьнна, ер дешаш: «Йолаш я професси — Даймохк лорабар!».

Нохч-ГIалгIайченера викалаш а. Царех дукхагIчар сиха, дика чоалхане техника караерзаю, уж дисциплина йолаш ба, цар даьшкеи-ноаношкеи баркал оалаш письмош язду, хIаьта, дукхабараш даькъан Сийлен книжка тIа дIатIабихьаб. Тхо долча чIоагIа хоза а хеташ дагаух, масала, ротай старшинаш Айтукаев Шапти, Дахкильгов Ахьмад, иштта кхыбола вай мехкахой.

Сунженски района Орджоникидзевская яхача станицера итт класс чакхъяьккхача Ростовски Ракетни эскара лакхехьара командни училище деша эттар. Из 1978 шера чакхъяьккхар. Цу хана денз эпсара погонаш лелаю аз.

— Тахан дукха язду хIанзарча эскара проблемаех. Къайле яц, тIема эскараца шоай вахар дийзачар кхел тайп-тайпара нийслулга. Хьона фу деннад цо?

— Эскаре гIулакх дар — из са вахарера керттера гIулакх. Из са проблемаш, дега гIозалеш. Из, соца эпсара профессеца ювзаенна халонаш екъаш бола новкъостий, дезал. Сона укхаза сай моттиг корайича санна хет, цудухьа со дехке ваьннавац, из никъ харжа.

Хетачох, вайна нагахьа мара дагадохац хIара дийнахьа, хIара сахьата, хIара минота ракетни шахташка, форда буххе, сигала советски нах моллагIча агрессех лорабеш тIема вахта дIахьош экипажаша, расчеташа йолга. Цар «Советски Социалистически Республикай Союз лорае ха тIа дIаотта!» яха дешаш Даьхен кхелай кхерамзленен хьалхашка геттара чIоагIа бехктокхаме хилар санна кхетаду.

— ХIанз герза дукхха тайпаш кIезигдарен дIадахарен хьакъехьа геттара доккха де дезараш кхоачащдеш латт. Наха дуккхача шерашка тIаьаьтта тIема кхерамах мукъабовлаш паргIатагIа са доах. ХIаьта шоана мишта хет из? Шун бе, ма доалий геттара чIоагIа низ бола герз.

— Нийса ях Iа, мехко ракетчикашта эггара кхерамегIа дола герз бе деллар. Цудухьа тха эскарах Даьхен ракетни щит оал. Цунна тIатохаргдар аз — геттара чIоагIа тешаме йола щит.

Тхо, къамаьл а доацаш, гIад ух дуне халкъашта юкъера хьал тоалуш, ядерни кхерама боарам лохлуш, конверсе процессаш чакхйоахаш хиларах. ХIана аьлча, тха дезалашка кхуви доагIаш бераш да, цудухьа, тхона а чIоагIа доархIаме да дунен тIа массаза машар хилар. Нагахьа санна, гаргарча хана массанахьа герз дехке, оаха тхоай ракетчикий опыт а беррига низ а перестройкас коггIортилга еш йола Iилма техническии прогресс чакхъяккхара дIабохийтаргба.

Цхьабакъда, халахете а из ха хьатIаэтта яц. Цудухьа Даьхе лораераш — эпсараш — вайна ялат хьалкхедераш, гIишлонхой, мехкдаьттахой санна эшаш ба.

— Тхона хов, Iа гIулакх деча даькъе денала, майрала школа чакхъяьккха Нохч-ГIалгIайченера кагирхой кхувлилга. Мехка кхыча регионашкара шоай нийсархошца малагIа гIулакхаш леладу цар? Иштта, царна кхетам луча малагIа новкъостл де йиш яр моттигерча партийни, комсомольски общественни организацеша?

— Тха даькъе гIулакх деш ба 44 къамех бола кагий нах. Царна юкъе ба

Бакъда, проблемаш а я. Цхьайолча хана командираши политболхлойи цIагIа кхетам луча гучадалийта кхоачамбоацараш, во оамалаш дIайоахаш къахьега дезаш хул. Къайла санна кхухьаргда из, цхьабола командираш къонача салтий психологи кхетае ца а могаш царга ца йоагIа гIар еш моттигаш а нийслу. Укхаза чIоагIа эш моттигерча партийни, комсомольски органий новкъостал. Аз дувцар да, Нохч-ГIалгIайченера кагий нах гIулакх деш бола доакъош республика вахарах, цун историех, гIулакхех Iадатех лаьцача материалашца Iалашдарах. Цу даькъе дика хIама даьд парте обкомас командираштей политболхлоштей лаьрхIа брошюра арахецарца.

Тхо чIоагIа гIадгIоргда тхо долча хьоашалгIа ветеранаш, партийни болхлой, общественноста викалаш боагIе.

— Ахьмад, хьона хетачох, фу де деза Нохч-ГIалгIайченера кагирхошта юкъе эпсара професси лоархIам айбара хьакъехьа?

— Керттерча даькъе дукхагIа дувца деза эпсараш болча мехкахоех лаьца. Сона хетачох, республике С. Осканов а Д. Дудаев а, царех инаралаш бича мара байзанзар. ХIаьта вахара дукха наха теркам тIаозаргболча, кагийча наха накъадаргдолча хIамашца дизза да цар вахар. Республикерча кагирхошта кIезига вовз Советски Эскара кадрови эпсар, даькъан командир полковник М. Цечоев, иштта цIена шоай гIулакх дIахьош бола кхыбола мехкахой.

ХIанз эскаре а хьинаре перестроечни процессаш чакхйоахаш латт. Аз хоза а хеташ белгалдоакх КПСС ЦК февральски Пленуме Горбачев Михаил Сергеевича кхы тIехьа ца а тетташ эскаре гIулакх дечар а цар дезалий а хьаIайна социальни проблемаш къоастае еза, аьнна, аьлар. Из а эпсара къахьегама лоархIам лакхбара дош да.

— Ахьмад, аьттув балба шун вайна тахан чIоагIа эшаш бола машар оттабеча дизза дакъа юкъехьу.

Интервью нийцараш **М. БАРАХОЕВ, А. ИСАЕВ.**

СУРТА ТIА: подполковник А. Хашагульгов.

Эскаре гIулакх деш ба вай мехкахой

Лоаман лаьчаш

Иштта ала мегаргда цу кагийча нахах. Уж даймехкана эзараш километраш гаьна ба. Вешта аьлча, вай республика цхьа дакъа гаьнача, шийлача, ушалаш йолча мехка да. Царна из дагадаллац, новкъадар да шоай терко ца яр. Ховш ма хиллара новкъосташа, гаргалча наха царга кааьхаташ язду. уж болча хьоашалгIа ух. Бакъда, уж кагий нах вай республика викалаш хилча массане в цар йоакхо е йоагIа. Бахьан из дар тхо Нохч-ГIалгIайченера кагирхой гIулакх деш болча тIема даькъе дахар.

Фегара десантни эскаре гIулакх деш болча кагийча наха дукха ха йоацаш салтечун гIирс тIабийхаб, хIанз уж тIема говзал караерзаеш ба. Цар Даьхен тешаме кьонгаш хила дув биаб. Цунца уж къонача салтечун курс чакх а яьккха бокъонца тIема кийчо е болабеннаб.

Масала, Хасанов Адам, Лисунов Сергей, Токарев Алексей цхьан подразделенеба. Командираша Адами Сергейн, Алексейи могабеш йоахар: тхо теш царех кхычарна масал а телаш салтий хургхиларах, хIана аьлча, уж тIадилла гIулакх дизза кхоачашдеш лерттIа дисциплина йолаш ба.

Адам тIахьежача хоза товш, лохарча дегIара кадай кIант ва. Сергей йижа оамал йолаш, чIоагIа сабаре ва. Цо эскаре гIулакх де вахалехьа слесарь волаш болх баьб. Иштта, из самолета тIара парашютаца 60-за чутоссаваннав.

Лоалахарча тIема даькъе гIулакх деш вар кхы а виъ мехкахо: Адуев Лаьча, Батыров Руслан, Барамбаев Махмуд, Горшиняк Игорь. Уж а кхыча къамех болча шоей нийсархошца цхьана атта доаца декхар кхоачашдеш ба. Вешта аьлча, къонахчалла школа чакхйоаккхаш боахк уж. Гуш да царна хала долга. Бакъда, уж халонех къехка Iемачарех бац. Цудухьа дукха беза уж новкъосташта, лоархI командираша. Тхоца вIашагIкхетараш долча хана а оаха цхьа хIама зийра: уж дукха къамаьлаш дара тIера бацар, бакъда, цар чIоагIа теркам тIабахийта ладувгIар вай республика вахаре хулаш латтагIа хувцамех, цигарча нахах дувцача хана.

ХIаьта республикас цу тIема доакъой политотделашца «Отважный воин» яхача горнизонни газетаца договор яьй цар вай мехкахой вахарах яз а деш, информаце хьакхухьийтаргйолаш.

Массехк деш ала ловра салтий бытах. Подразделене видеофильмаш хьокх. Иштта укхаза хIанзарча типагIа хьаяь столови я. хIаьта цу чу дика чам болаш даар кийчду. ХIаьта цига «салтий чайнеш» я. Мукъача хана экскурсеш чакхйоах гаьнара мохк гаргагIа бовзийтара духь.

Иштта ший тайпара дизза да атта доаца гIулакх дIахьош болча вай республикера викалий вахар. Цудухьа вай уж бицбе бокъо яц.

М. ЯНДИЕВ.

30—40-ча шерашка а 50-гIа шераш долалуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(ДIахододар. Долалур 3-ча, 13-ча, 15-ча феврале арадаьннача газета тIа).

Бабаянц Артем Баланович, 1882 шера Бакински губерне Иончейский уезда, Кешкур яхача юрта ваьв, эрмало, парте хиннавац, торгови болхло, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Целиковский Дмитрий Петрович, 1902 шера Красноозерски района Успения яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Грозненски района 15-ча Чечзерносовхозе вокхагIвола агроном волаш болх беш а вахаш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Кузаев Хамзат Абуевич, 1922 шера Веденски района Ведено яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ведено яхача юрта ваьхав, 3 шуи 5 бутта суд яьй.

Хаджимурадов Абас Алиевич, 1923 шера Шалински района Шаьла ваьв, нохчо, парте хиннавац, Ведено яхача юрта почтови отделене почтальон волаш болх беш а вахаш а хиннав, 2 шу суд яьй.

Быков Михаил Иванович, 1906 шера Орловски областа Ливны яхача городе ваьв, эрсе, парте хиннавац, г. Грозне горместпрома химкомбината керттера инженер волаш болх бш а вахаш а хиннав, 5 шу суд яьй.

Алимханов Ахмад, 1883 шера Ножай-Юртовски района Бети-Мохк яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, 1-ча Мая цIерагIча колхоза член, Бети-Мохк яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Байтукаев Каца, 1859 шера Ножай-Юртовски района Бети-Мохк яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, 1-ча Мая цIерагIча колхоза член. Бети-Мохк яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Осмалаев Муцу, 1874 шера Ножай-Юртовски района Бети-Мохк яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, 1-ча Мая цIерагIча колхоза член, Бети-Мохк яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Алимханов Магомед, 1888 шера Ножай - Юртовски района Бети-Мохк яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, 1-ча Мая цIерагIча колхоза член, Бети-Мохк яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Газуев Зайналабди, 1871 шера Ножай-Юртовски района Бети-Мохк яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, 1-ча Мая цIерагIча колхоза член, Бети-Мохк яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Пружиковский Зикфрид Станиславович, 1888 шера г. Варшаве ваьв, поляк, парте хиннавац, «Грознефть» конторе балха хиннав, Грозне ваьхав, 3 шу суд яьй.

Эсмурзиев Мурдула Сосе, 1874 шера Юккъерча Ачалкхе ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, ахархо-единсличник, Юкъерча Ачалкхе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Дудаев Абдул Кадирович, 1908 шера Итум-Калиновски района Нотох яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, Сталина цIерагIча колхоза член, Урус-Мартановски района Алхазурово яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Бахаев Мовла, 1900 шера Итум-Калински района Хавна яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Новая жизнь» яхача колхоза член, Хавна яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Чимиков Турла, 1873 шера Ножай-Юртовски района Зандак-Ара яхача юрта ваьв, нохчо парте хиннавац, Орджоникидзе цIерагIча колхоза член, Зандак-Ара яхача юрта ваьхав, 3 шера ссылке вахийтав.

Лорсанов Моду, 1883 шера Ножай-Юртовски района Зандак-Ара яхача юрта ваьв, парте хиннавац, Орджоникидзе цIерагIча колхоза член, Зандак-Ара яхача юрта ваьхав, Iавохийташ 3 шу суд яьй.

Дермотханов Хомсу, 1883 шера Ножай-Юртовски района Зандак-Ара яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, наькъаш дехкача болх беш хиннав, Зандак-Ара яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Шуаипов Делимхан, 1867 шера Ножай - Юртовски района Зандак-Ара яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Орджоникидзе цIерагIча колхоза член, Зандак-Ара яхача юрта ваьхав, Iавохийташ 3 шу суд яьй.

Чолаев Нинса, 1920 шера Ножай-Юртовски района Зандак-Ара яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Орджоникидзе цIерагIча колхоза, член, Зандак-Ара яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Бычков Куприян Яковлевич, 1873 шера Терски областа Ермоловски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, 1-ча Мая цIерагIча колхоза хаьхо, Грозненски района Первомайски станице ваьхав, топаш техай.

Григорьев Федот Минаевич, 1865 шера Терски областа Ермоловски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, 1-ча Мая цIерагIча колхоза хаьхо, Грозненски района Первомайский станице ваьхав, топаш техай.

Бузинов Иосиф Евстрафович, 1877 шера Румыне Костанцы губерне Хиздорешты яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, 1-ча нефтеперегонзавода кочегар, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Хрусталев Игнат Антонович, 1868 шера Терски областа Ермоловская станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, 1-ча Мая цIерагIча колхоза член, Грозненски района Первомайская станице ваьхав, топаш техай.

Гейкин Федор Тимофеевич, 1873 шера Терски областа Ермоловская ст. ваьв, эрсе, парте хиннавац, 1-ча Мая цIерагIча колхоза член, Грозненски района Первомайская станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Арчаков Бахи - Хьажий Саип, 1871 шера Ачалукски района ТIой-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхоза член, ТIой-Юрта ваьхав, топаш техай.

Балаев Марзабика Хато, 1857 шера Галашкински района Каха яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, Орджоникидзе цIерагIча колхоза член, Галашкински района Мужеча ваьхав, топаш техай.

Али Нага Бегляд, 1872 шера Иране, г. Урмине ваьв, иранец, парте хиннавац, ст. Гудермес грузчик, Гикаловская станице ваьхав, СССР доазол аравоаккхаш суд яьй.

Богомолов Гордей Федорович, 1884 шера Симбирски губерне Сызрански района Никулино яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, ст. Плиево наькъаш дехка мастер, Сунженски района Карабулак станице машиннаькъа станце ваьхав, топаш техай.

Плетнев Виталий Антонович, 1903 шера Тюменски областа, Ишим яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, № 1 йолча Щербаковски мехзавода цеха начальник, г. Щербакове ваьхав, Красноярски крае Iавохийташ суд яьй.

Кривопуст Дмитрий Прокофьевич, 1901 шера СКК Курсавка яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Джалкерча машиннаькъа станце мастер волаш болх беш а вахаш а хиннав, 3 шу суд яьй.

Коваль Александр Иванович, 1899 шера СКК Прохладненски района Прохладная станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Джалкерча машиннаькъа станце месткома председатель волаш болх беш а вахаш а хиннав, 5 шу суд яьй.

Степанов Иван Федорович, 1895 шера Моздокски района Наурская станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Наурская станице ваьхав, цхьайолча нах бахача пункташка ваха йиш йоацаш суд яьй.

Карагичев Андрей Алексеевич, 1879 шера Моздокски района Наурская станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Наурская станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Климов Алексей Васильевич, 1897 шера СКК Невинномыская станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Червленная-Узловая машиннаькъа станце дежурни волаш болх беш а вахаш а хиннав, 3 шу суд яьй.

Назаренко Иван Филиппович, 1878 шера Кубански областа Славянская станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Червленная - Узловая машиннаькъа станце стрелочник волаш болх беш а вахаш а хиннав, 3 шера ссылке вахийтав.

Батманов Дрис Бусович, из Андрей Осипович, 1867 шера ХIирийчен Дигорски района Дигора яхача юрта ваьв, хIире, парте хиннавац, Грозне дулкомбинате хаьхо волаш болх беш а вахаш а хиннав, топаш техай.

Вельчинский Федор Феофилович, 1888 шера Киевски района Латышево яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, г. Грозненча машиннаькъа станце парке дежурни волаш болх беш а вахаш а хиннав, 3 шуи 11 бутти суд яьй.

Соколов Сергей Ефимович, 1886 шера Донской областа Белокалитвянски района, Краснодонецкая станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Назранерча машиннаькъа станце болх беш а вахаш а хиннав, 5 шу суд яьй.

Плешаков Дмитрий Григорьевич, 1887 шера СКК Шахтински района Краснодонецкая станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Назранерча машиннаькъа станце болх беш а вахаш а хиннав, 8 шу суд яьй.

Синев Тимофей Дмитриевич, 1883 шера Донецки областа Даниловски района Нижне - Коробково яхача хуторе ваьв, эрсе, парте хиннавац, Назранерча машиннаькъа станце стрелочник волаш болх беш а вахаш а хиннав, 8 шу суд яьй.

Селиверстов Семен Дмитриевич, 1885 шера Донецки областа Даниловски района Нижне-Коробково яхача хуторе ваьв, эрсе, парте хиннавац, Беслан станце стрелочник, Назранерча станце ваьхав, 8 шу суд яьй.

Плешаков Василий Григорьевич, 1879 шера Донецки областа, Белокалитвянски района Краснодонецкая станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Назранерча машиннаькъа станце резервуарщик волаш болх беш а вахаш а хиннав, 5 шу суд яьй.

Ковалев Василий Борисович, 1889 шера Донецки областа Даниловски района Попова яхача хуторе ваьв, эрсе, парте хиннавац. Назранерча машиннаькъа станце стрелочник волаш болх беш а вахаш а хиннав, 5 шу суд яьй.

Колесников Василий Сергеевич, 1884 шера Кубански областа Козьминская станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Гудермесерча станце вокхагIвола кондуктор волаш болх беш а вахаш а хиннав, топаш техай.

Бирюлин Иван Герасимович, 1899 шера Нижневолжски района г. Рудня ваьв, эрсе, парте хиннавац, Гудермесерча станце болх беш а вахаш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Терехина Татьяна Николаевна, 1902 шера Рязански областа г. Далкове яьй, эрсе, парте хиннаяц, цIен-нана, Шелковской станице яьхай, 8 шу суд яьй.

Мамедов Хирулла, 1901 шера Иране, г. Ирабе ваьв, иранец, Гудермесерча станце грузчик волаш болх беш а вахаш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Шуляков Иосиф Лаврентьевич, 1908 шера Польше г. Люблине ваьв, поляк, парте хиннавац, Гудермесерча станце «Трансторгпите» болх беш а вахаш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Али-Вали Заде 1906 шера Иране г. Абшеторе ваьв, иранец, парте хиннавац, Гудермесерча станце грузчик волаш болх беш а вахаш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Баракиев Мулти Юсуп, 1890 шера Назрановски района Лакхерча Ачалкхе ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Лакхерча Ачалкхе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Гагиев Ильди Умат-Гири, 1884 шера Назрановски района Лакхерча Ачалкхе ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Лакхерча Ачалкхе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Трофимов Никита Евтеевич, 1892 шера Московски областа Алексеево - Невски района Конищево яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, г. Грозненча машиннаькъа станце налива, технически конторщик волаш болх беш а вахаш а хиннав, Iавохийташ 5 шу суд яьй.

Ткаченко Леонтий Моисеевич, 1875 шера Кубански областа Гушская станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Грозный станце стрелочник, г. Пятигорске ваьхав, 8 шу суд яьй.

Симонов Селиверст Федорович, 1890 шера Московски областа Конищево яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Грозненча машиннаькъа станце конторщик - сметчик волаш болх беш а вахаш а хиннав, 8 шу суд яьй.

Ткаченко Андрей Васильевич, 1883 шера СКК Морозовски района Ермаковская ст. ваьв, эрсе, парте хиннавац, Грозненча машиннаькъа станце стрелочник волаш болх беш а вахаш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Фридрих Сигизмунд Томашевич, 1891 шера Польше Великое Село яхача юрта ваьв, поляк, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, 8 шу суд яьй.

Чапковский Иосиф Юлианович, 1882 шера Литве Ковненски района г. Ковно ваьв, поляк, парте хиннавац, г. Грозненча паровозни депо котельщик волаш болх беш а вахаш а хиннав, топаш техай.

Эдигер Павел Иванович, 1916 шера Орджоникидзевски края Прохладненски района Коново яхача хуторе ваьв, немце, парте хиннавац, Гудермесерча станце буфета бухгалтер волаш болх беш а вахаш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Кенеф Каспар Кондратьевич, 1885 шера Самарски губерне Розенфельд яхача юрта ваьв, немце, парте хиннавац, Кундухова цIерагIча совхоза хаьхо, Гудермесерча станце ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мехти Башира воI, 1896 шера Ирана г. Тавризе ваьв, иранец, парте хиннавац, Гудермесерча станце ларека лоточник волаш болх беш а вахаш а хиннав, СССР доазол аравоаккхаш суд яьй.

Гусейн Абыла Касык Али Хириндиши воI, 1895 шера Иране г. Сарае ваьв, иранец, парте хиннавац, Гудермесерча станце кондитор-кустарь волаш болх беш а вахаш а хиннав, СССР доазол аравоаккхаш суд яьй.

Зайцев Иосиф Михайлович, 1912 шера Винницки областа Дунойвецки района Демьяновцы яхача юрта ваьв, поляк, парте хиннавац, Грозненча вагонни депо поездни смазчик волаш болх беш а вахаш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Жуковский Виктор Адамович, 1890 шера Белоруссе Черненски района Коработовка яхача юрта ваьв, поляк, парте хиннавац, Грозненча машиннаькъа станце экспедиционни отделе болх беш а вахаш а хиннав, 5 шу суд яьй.

Саркисьянц Сатрак Саркисович, 1900 шера Иране п. Салмосе ваьв, эрмало, парте хиннавац, Гудермесерча станце парикмахер волаш болх беш а вахаш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Топалов Алексей Савельевич, 1904 шера г. Грозне ваьв, грек, парте хиннавац, Грозне машинистал болх беш а вахаш а хиннав, 8 шу суд яьй.

Дородный Иван Гаврилович, 1877 шера Ермоловская станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ермоловская станице ваьхав, топаш техай.

Викарский Франц Степанович, 1903 шера Винницки областа Солотрецин района Миховка яхача юрта ваьв, поляк, парте хиннавац, Старо-Юртовски МТС-а бухгалтер, Староатагински района Йоккхача АтагIе ваьхав, топаш техай.

Страшнюк Арсений Андреевич, 1983 шера Донской областа Таганрогски районе ваьв, эрсе, парте хиннавац, Слепцовская станице наькъашка хьожаш а вахаш а хиннав, 3 шу суд яьй.

Семуркаев Батала ИбрахIим, 1890 шера Галашкински района Семиочоч яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Семиочоч яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Зубков Константин Андреевич, 1915 шера Хасавюрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Гудермесерча машиннаькъа станце механик, Калинино яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Судаков Семен Константинович, 1907 шера Левокумски района Урожайное яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Малгобекски мехкдаьттпромыслай плотник, Малгобекски района Назаренко яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сатаев Сапар, 1907 шера Ачхой - Мартановски района Валерик яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац. Евдокимова цIерагIча колхоза колхозхо, Валерик яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сардалов Саид, 1892 шера Ачхой - Мартановски района, Валерик яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Красный чеченец» яхача совхоза хаьхо, Закан-Юрте ваьхав, 10 шу суд яьй.

Саиев Осман, 1897 шера Ачхой-Мартановски района Шаами-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Молотова цIерагIча колхоза колхозхо, Шаами-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бетильгиреев Идрис, 1870 шера Шатойски района Гатем-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Гатем-Кале яхача юрта ваьахав, топаш техай.

Келоев Умахаджи, 1840 шера Шатойски района Вашиндорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Вашиндорой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Опигов Озди, 1876 шера Галанчожски района Кий яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Кий яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мусаев Асу, 1902 шера Галанчожски района Нихарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Нохчичен 10 шу дизара цIерагIча колхоза председатель, Нихарой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Кагерманов Халид, 1900 шера Ачхой-Мартановски района Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Гайсаев Гилани, 1907 шера Ачхой-Мартановски района Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Багаев Баудин, 1909 шера Ачхой-Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Староюртовски района Горячеисточненски станице тика заведующи волаш болх баьб цигта вахаш а хиннав, топаш техай.

Шотт Георгий Яковлевич, 1905 шера г. Баку ваьв, немце, парте хиннавац, Пседахски района Пседах яхача юрта МТС нормировщик волаш болх баьб цигта вахаш а хиннав, топаш техай.

Исаев Магомет, 1909 шера Ачхой-Мартановски района Шаами-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шаами-Юрта ваьхав, топаш техай.

Абдулаев Беснако, 1867 шера Ачхой-Мартановски района Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Кунтаев Питу, 1902 шера Ачхой-Мартановски района Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ветпункта санитар, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хабаев Магомет, 1852 шера Итум-Калински района Тусхорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ачхой-Мартановски района Нитхичу яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Сусуркаев Мухадин, 1882 шера Веденски района Эрсеной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Эрсеной яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хаджиев Джемлинг, 1872 шера Веденски района Элистанжи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Элистанжи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Баканаев Хасан, 1913 шера Ачхой-Мартановски района Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хусейнов Рамзан, 1908 шера Ачхой-Мартановски района Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац. болх беш хиннавац, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав. топаш техай.

(ДIахододар хургда).

М-С. Плиев

Балан ди

Иоазонхочун Плиев Махьмад-СаIида ништта цIи йолча романа тIара дакъа кепа тох оаха. Долалур кепатехад. 1989 ш., 21-чен 23-чен феврале арадаьннача «Сердало» газета тIа.

Пешка тIа хий дIохдаь, оттаю чара,
Нана аз лувчаю, бIаргех хий легаш.
БIаргий-хий гиц цунна, са кулгаш мара,
Бутт корах Iочухьежж, сигале тегаш...
Сатоссаш гIеттар со, олг бе а делла,
Се тIем тIа водаш мо, сай нана хьаьстар.
Оал сога: «Фу дергда, юсе чувелла?», —
«Волларгвац», — оал аз а, ца ловш цох къаста.
Бригаде кхоаччашехь са хинна даьлар,
Эттар со бакашка феткен чудотта.
Цуприк а, ниI теха, хьаараваьлар:
«СалаIа дезар, — оал, — бIайхача метта»...

Замашкара-замашка, дьаша тIехьенашна телаш хьаденад вайнахьа тамашийна истори. Цхьабакъда, 1944-чу шера лоамашка боагабаьча наха тIаоттадаьча туржаIаца таръе йишйолаш къизал ейзаяц цхьанна а гIаьрашкара, аьлашкара, моастагIашкара. Вайнаха цIаккха йицлургйоаца, баьде мел ярел баьдегIа оагIув я из халкъа исторе.

ДаьгIастен лаьтта, боллашехь дийна,
Сийна цIи а теха боагабаьб нах.
Цар синош цIувз хIанз Iовкъарех нийна!

ХIана далац дуне чудаха ах?!
Дохац ер, лалац лоамех цIи яьнна,
Сигален Iаршаш а чухьедаш дац!
Ди доагIаргдий ер къиноех даьнна?
Сел къиза боабаьрий леха чIир яц.
Даьла вац наха из къизал еннар,
Агашка тийркаьрех шалтанчаш баьр.
Дохьаж дий-те цар ноакхоех меннар?
Е даьша баьбол-хьогI бна дув къаьр?
Шалтанчий даьшта, тийшача балхах,
Юрташа кхайкаяь вий къонгех ух?
Барголга хац-те царна шоаш малхах?
Къиза никъ, цIий Iенош, цар хIана кхухь..?

ДаьгIастен лаьтта боллашехь дийна,
Сийна цIи а теха боагабаьб нах!
Цар синош цIувз хIанз Iовкъарех нийна!

ХIана далац дуне чудаха ах?!
Дохац ер, лалац лоамех цIи яьнна,
Сигален Iаршаш а чухьедаш дац!
Ди доагIаргдий ер къиноех даьнна?
Сел къиза боабаьрий леха пхьа бац!..
Я рабби-Даьла! Цкъа лаьтта восса.
Шалтанчий къизалла цкъа тохкам бел!

Е цитара дуне тIакIалтIакхосса,
Малайкий оарцонца еш нийсса кхел!
Ма дий, Даьла, мадарра уне!
Доазув дац лаьттарча адамий вон.
Сенна эш селлар бIехденна дуне,
Эзарней дегаех хилча цхьа чон?!
Я рабби-Даьла! Лаьтта Iовосса.
Шалтанчий къизалла цкъа тохкам бел!

Е хьай водж техе тIакIалтIакхосса,
Малайкий оарцонца еш нийсса кхел!..
Гешт делахь, Даьла, Iовдалча сина!
Дага ма дохалахь «Хьо, хьеха воал?»
Iувдалу са дог байнарий къина.
Цудухь со вувла-хур уйлашта гоал.
Сабаре ва хьо. Шеко яц цунах.
Бекхам Iа бергболгах теша а теш.
Син-лоIам ба са, шалтанчий унах,
ШакIа мо, цIеньялар Iа кхелла беш!
Мичий со, АллахI, догIанна текъаш,
Мухь бетташ, ткъам бетта хьа Iаьржа къайг.
ГIийла дог делхаш, бIаргех бий хьекхаш,
Iа кхелла, хьа миска чIир леха кхайк.
Валар со, Даьла, къайг санна, гIетташ,

Низ болаш цун санна, ваха е ва.
Хьедаргвар даче, ира аIок етташ,
Хьабаьнкха Сталина шаккхе бIарг ба!
Iа мича кхеллав цунна лак оза,
Халкъаш цо хIаланденш, маIа е ихал.
Са хила онн дац дуненчухь гIоза,
Бералца дIатиннаб са гIоза бIал!..

Тъкамаш тIара шийла тъкъов егаеш,
Моакхаза Даьй-лоамаш эгадеш,
Ший сих каетташ,
Дорха мухь бетташ
Лоаман лаьча кхайк лоамашка:
«ХьалгIовтта, ва нах! Тха Дай-лаьтта,
Даьгача синой, сийна Iы гIетт!
Доагадеш лаьтта, эттад даьтта!»...
ЧIир лехар дехаш лаьчо мух бетт.
Цец а даьнна, чухьежж гIурт баьча,
Шийх диза бIарrаш дорхденна лекх,
Из къизал яйна нанас даьча,
КорзагI а даьнна, дорха мухь хьекх:
«МалагIча чIирий, цIийний замагI
Доагадаьд наха адамий цIий?!
Тарлу ер дуне цу цIийн хIамах
ХIаланде Дала, йохийташ вий!
Жоп дал-шоай, ва нах! Сенах кхеллад?!»

Кхайк лаьча, делхаш, узам а беш:
«Оаш шоашта, ва нах! ХIайкал аллад,
Тхол къизагI хилара тешал деш.
ХьалгIовтта, ва нах! Тха даьй лаьтта,
Даьгача синой, сийна Iы гIетт!»...

Деньалу лоамаш, дохк дIа а даьле,
Маьлхага дувл белакъажар.
Хувцалу нигат, дорх тIера яьле,
Дагаух карагI мел вежар.
Уйлаш а къаг цун, цIенлу бер санна,
ЧIоагIо ю кхы топ ца тоха:
«Аз бала бенаб хийлане нанна,
Наьна дог дергдац кхы доха.
Оттаргва духьал, кулгаш Iохийца,
Цкъа вожа веза топ кхийтта.
Да валларг, вахар кхехк даим цIийца,
Бе къувлаш Iоажала лийта.
Бераш да хувшош со ве кIийленна,
Амар лу, ховшанза бовлац.
Бусалба уж а шоай Берия венна!
Цхьание а цун къамарг къовлац.
Хьаж ягIац цунна цхьанна а вонах,
Дог а дац сагах къахета.
Болатах го баьб, гоаваро, гонахь,
Оин дарий кхел кхийнад теда.
КъотIашка еннай халкъа кхел йовха,
Хьувзабу мехкарий, истий.
Аьттув бал, Даьла, цкъа Береш бовха,
Хьай таптар сихагI хьалисте!»...
Михьарйовл уйлаш, дорхал отт бухьар:

«ЧIир лехарьгя мел ва дийна!
Бала ба тахан халкъага бахьар
Сталина, къизалах кхийна.

Сигале, эттIа! Дуне, хьо доха!
Даьй-лоамаш! Iокаглуш, херца!
Иншъяц са кIаьдле! Иншъяц са воха!
ЧIир лех аз сай халкъа цIерца!»...
Кхералац даьр даь, чов хинна, аькха,
Iоажалла дода ше накъа.
Дорха ва Ахьмад къам довхар декха,
Деце а ший кхоанен дакъа.
Ерзалургйоацаш, кIоарга я човнаш,
Бере уж даьръяьй тух хьерцаш.
Даьй-мехка, делхаш, гIийла латт ковнаш.
ХIаьта, Iоа-моцал бов керчаш.
Уйлаш... Уйлаш... ЦIаккха кхоачалац
Ахьмада уйлаш:
«Фу эш-те сага даькъаза вала?..
Даькъаза ваьлча, хIалакве Дала?»...
Маьтт-лоам тIа, хайна, Ахьмад хIанз вагIа,
ТIера ва биркъа, дехар мо сагIа.
Ког мел лайзача, кIал ягIаш кIийле,
Шийх цIи хьалтохе, яргйоацаш сийле...
Автомат-кара, качъуллаш турмал,
ИйрчагI да вахар таьзета- зурмал.
АттагI да лечкъа, нана-мохк тахка,
Кхаьта я хьунаш, доссаш латт эхка,
Комараш кхаьча, цIе кIувсаш дада,
Iоа-Казахстане моцал бовш бада.
«Уж хьабалара комараш яа,
Соцца Iохайша, укхаз салаIа...
ХIаьта, уж мозий санна бовш бада...
Я раббн-Даьла! ГIерт-те фу хада?..
Малав дIадувца сона мел дайнар?..
Ха хьаштдий царна аз укхаз лайнар?..
Хадаргья гота, ткъе хадаш санна,
ТIехк-гола мичай ховргдац са нанна.
Ийй-те, са нана, хIанз а хьо дийна?
Е, улл хьо, хьоггехь, лаьттах дегI йийна?..

Аз а ца лехе, малав чIир леха?
Веце а къинош Даьлера деха.
Со дагалаьца кховдоргдий сагIа?..»
Маьтт-лоам тIа, хайна. Ахьмад хIанз вагIа.

Цун алла везац шийлача-ша тIа,
Дарц увгIац юхь тIа детташ лей гата.
Малх делкъе боагIа, чора дин хийца,
Акха латт доагIаш, ший чоабол ийца.
Из чакх а даьнна, йоссаргья гуйре,
Гуйренна тIеххьа Iан шийла Iуйре.
Дарцага нийдеш низбола тIаьнаш,
КIай кхоллар кхелла, латтаргья гаьнаш.

Шийла-ша билла, лоамаш шаьрденна,
КIай мерчий дийха, Iалам кIайденна.
Чакхъювргья шелал дегIа, цун дийхка,
ХIара никъ хургба кIийлено бийхка.
ХIаьта а веза Ахьмада ваха.
«Ваьхавац зехьа», — аргдолаш наха...
«Фу эш-те сага даькъаза вала?..
Даькъаза ваьлча, хIалакве Дала?..
Каш, боарз а боацаш тарлу лер хада...
Сол толаш, ништта, мел дукха бада?..

Чакхдаьннад 1944-гIа шу. Массайолча фронташка толамаш доах ЩIеча Эскаро. Тоъал ха я союзникаша 2-гIа фронт хьайийла. Фашисташта тIалаташ да Америка, Англе, Франце тIема низаш. Доазол дIатIехьдаьннад ЩIе эскар, мукъаьякккхай Польша «Краков» яха гIала, Бессарабе юрташ, гIалаш, Даьхе Iоцiеньяьй фашистех.

Цхьабакъда, хIама хувцаденнадац бохабаь бахкийтача вайнахьа вахара хьале. Мел хьийгача къах дезала кIира даал ялат деннадац колхозаша. Къахьегама-денах 50 — 100 грамм мара кIа деннадац. ДукхагIбола нах декхарийла бисаб колхозашта. Ка техар мара хьалдаа пхьор-марта долаш саг вац. Лайна кIалхара, кIин аргIаш лаьттачара канаш лохьадеш лел адам, ТIатеIай Iан шелал. Дувхар да биркъа, чур да меца, къиза ба Бере баьреш. Новкъост вац цхьа Даьла воацар.

Де доацаш дас-нанас моцал дов бераш,
Каш доаккхаш, ша баьча лаьттах дувл сийгаш.
ДIабохка низ боацаш, ахкийсар кхераш,
Со а латт унахойх бIаргех хий легаш.
Фу дахь-те, кхоане, Iа сапаргIатдаккха?
Доха йишйоацаш да, Даьла, хьа сабар?
Ер дуне, оагадий, хьакIалтIадаккха!
Тамаш я тхо доаду ер Береш кхабар.
Дог доацча акхарна селлар низ бенна,
Гой, бовш латт, хьо лерхIаш биттараш корта!
АттагI дар ер ца гуш валаре венна.
ХIай, Даьла! Ер дуне хоарцаде гIорта!
Кхеллад-те тха къам Iа укхаз фу хада?
Даьй-мехках къоастадаь, делхадеш гIийла?
Моцал бовш, тифах леш мел дукха бада?
Ер Береш корчабел шоай Iаьрчча йIийла!
Чона морх хьалъайий байбе тха бала,
Денал чудоссаде, дорхдеш тха дегаш!
Хьо воацар гIонч вац тха хIанз оарцагIвала,
Деший цIунз Даьй-мехках бIаргтоха хьогаш.
Мичад Iа малха кIал ха йоацаш кхелла.
Бий-те хьа ха йоацаш ер харцон бала?
Лелачул ер къемат, иштта, качъялла,
Са дегах, са дегIах бел сийна ала!
ЦаI вийча бIаь шера ца дита пхьенаш,
БIаьш боабеш диса латт, леха чIир йоацаш.
ДегIамех хиннад тха, цхьа гIийла, Iенаш.
Каетташ, дорхалло дегаш латт оачаш.
Дуненчухь цаI хилча ший кашар гIетта,
Лоам чу даьй гIовттаргбар чхараш хьалъийеш.
СелаIад лоацаргдар товраш де детта,
Тхо дайха гоавараш шоай цIийла цIийбеш...
Дог, хила хьо чона, моакхаза хила!
Къахетам е зовзал гIончий бац вайна!
Оттачул юьхIаьрчча деналах тилла,
Ер дуне дуслда вай да а дайна!

ДIахододар хургда.

США. Советски гроссмейстера, дунен экс-чемпиона Карпов Анатоле гойтар шахматни доска тIа саг эггара дикагIча шахматни программаел хIанз а тIехволга. Ассошиэйтед Пресс информационни агентствос хоам ма барра, городе Кембридже (Массачусетс штат) цо эшайир, цхьан секунде 80 эзар хода анализ е таро йола «Дип сот» яха американски суперкомпьютер.

«КIоарга уйла» яха цIи йолча машена ше эшара дадий дир проигрыш йолга ха а хайна. Цул совгIа, «къизача» цейтноте нийсъеннаяр из.

Ши сахьат совгIа дIаьхденнача цу ловзаре, совгIа пешка дIа а енна, ший позици тоайир Карповс. Противника пешкаш совца а яь, королаца царна юкъе ваьлар из. Компьютера, специалисташа яхачох, дебюте цIенхаштта гIалат дир.

ДIадахача шера октябрь бетта «Дип сот» шозза эшайир дунен чемпиона Каспаров Гарре.

СУРТА ТIА: Карпов Анатолий шахматни парти йолча хана.

АП—ТАСС телесурт.

Пайда боал совхоза

Грозный — Шатой яхача новкъа водаш вола саг «Тепличный» совхоза контора уллувра цхьа зIамига гIишло ца зувш вусаргвац. Из я «Синтем» яха кооператив.

Укхаза къахьегаш я Идигова Лиза. Цу сагах ала йиш я из цу кооператива «юхь-сибат» да аьнна. Цу тайпара бегаш беш вай из къамаьл дIаьхдича геттара хоза «юхь-сибат» да цу кооператива дар, ала тов.

«Синтем» яхача кооперативо цхьан дийнахьа 250 — 300 йIайха лаваш йохк укх юрта бахача нахага а новкъа дIа-хьа ухача машений пассажирашка а.

Массехк бутт мара бац из кооператив хьайийлла, бакъда, дукхача наьха тешам тIаэзаб цу зIамигача коллективо. Цар еш йола маьхк-лаваш геттара чам болаш я аьнна хеташ ба эцархой.

Из кооператив хьакхеллараш ба «Тепличный» яхача совхоза столове къахьегаш хинна пекараш Паскаева Абан Гайрбекова Хьаван. Цар опыт, говзал йовзаш ба укх юрта баха нах. Из а да цу кооператива гIонна.

Лавашаш чам болаш дикен хиларал совгIа уж тайптайпара хилийта а гIерт кооператораш. Ах кийла, цхьа кийла... шийна еззар хьаэц эцархочо.

— Тхона керттера да аьнна хетар наьха кхоачам хилийтар да, — йоах производства заведующи волча Адиев Вахида. — Духхьал наха дикадар хиларал совгIа совхоза а кIезиг-дукха ахча совдоалаш гIулакх да ер. Цудухьа шеко йоацаш да тхо, укх тайпара кооперативаш дукхагIа ехка езилга.

С. М. ЯСУЕВ.
Грозненски район.

КУЛГАЛХОШТА РАЬЗА БАЦ

Дукха нах бах Грознерча Ленински районе, бакъда, халахете а, цу наьха лерттIа йоакхо еш бац райисполкома кулгалхой. Из ништта хилара тешал деш да Б. Хмельницкен Татарскии улицашка доаллар. Боккъалдар аьлча, цу тайпара сурт-м. Грибоедова улицагIа а да.

Грибоевдовеи Б. Хмельницкен улицаш вIашагIкхеттачар Iоволавенна Бакинскии Б. Хмельницкен улицаш вIашагIкхетача кхаччалца бахаш болча наха го бир сона, со цига хиннача дийнахьа. Царна юкъе дукхагIбараш пенсионераш, тIема а къахьегама а ветеранаш бар. Дийцар дар цу улицашка латта Iазап, вешта из-м цхьа бахьан а бIарга са лерттIа долча сага гургдолаш дар. Саг цецваллал хIама дар Татарскии Б. Хмельницкен улицаш хотталуча даьллар. Перекресток йолчча боаллар боккха кIоаг, цига гIолла дIа-хьа йода машина дIаяхар тамаш йолаш хIама да. Татарски улицагIара Б. Хмельницке улицагIа дIачувийрзача ушалаш я, наькъа юккъе Iойоассаяь заводера хьаена нувхаши жагIеи ба.

— Ер хьона гуш йола колд укхаза латта нхо-диъ шу да, тхоай гIаддовлцца райисполкоме а кхычахьа а лийткъад тхо, бакъда, хIанзалца цох баьнна пайда-м бац. ХIаьта, уж латта гувнаш дукха ха йоацаш даьд укхаза. Царех цаI — заводера хьаена нувхаш я, вож жагIа ба, — йоах наха. — Нагахьа санна, цу колда чу райисполкома кулгалхоша чкъаьрий чухецаре, цу гувнаш тIа а даьнна зIак хьокхаргдар оаха. Е хьалаца чкъаьра а ца хилча, е цу гувнаш тIа а даьнна, дог гIоздаккха гонахьа Iалам а ца хилча, тхо кхеташ дац уж хьалдара маIанах. Хетаргахьа, райисполкома проекта тIа хила мег уж ушалаш, «Iам» ба, аьнна. Е керда план оттае дагахьа хила а мег, тхо пенсионераш а инвалидаш а хиларга хьежжа тха йоакхо яра укхаза цхьа «Iам» бе. Из иштта дале а, шун газета тIа гIолла царга цхьа дехар де безам бар тха. «Нагахьа санна, лахкехьа оаха маалара, из план еш яле, тха коашкара ара йоала а чуйоагIа а машина дIа-хьа яха йиш хургйолаш оашош белгалбоаккхаргбола «Iам» кIеззига юстара баккхар».

Цул совгIа, лахкехьа ювцаш йолча моттиге заводера хьаена нувхаш Iойоассаеча машина кузово соттаяь Iоолла а енна уллаш газ хьайоагIа турба а я. Цох доккха хатар хилар кхерам ба гонахьа бахача наха. Дале а, цу гIулакха сагота волаш саг вац е Горгазе а е райисполкоме а.

Массейттаза цу хьакъехьа латкъа иха ветеранаши инвалидаши теркал баьбац Ленински райисполкома председатела Р. Таштамирова. Цхьабакъда, хIанз санна мара шийна чуйоагIача територе тIа бахача наьха йоакхо райисполкома кулгалхочо ца йой, тамаш я-кх гIулакх чакхдоале.

ТIаккха, бехк бий-те цу наьха кулгалхошта раьза ца хилча? Банне а бац! ДIаяьннай хозача къамаьлашца нах Iеха а беш, кулгалхой шоай кабинеташка баьгIа ханаш. ГIулакхаца Iа дIа ца хьокхе, хьох кулгалхо хетац, хIаьта хьайна кулгалде ца моге моттиг мукъаялийта еза лерттIа ший гIулакх дIадахьа ховргдолчоа, йоах наха.

И. УГУРЧИЕВ.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕ— ЭНЦИКЛОПЕДЕ ТIА

Москве «Советская энциклопедия» яхача издательстве арадаьккхад керда книжка — «Географический энциклопедический словарь». Цу тIа я 15 эзар гартга тайптайпара статьяш. Цар тIа дувц Iаламах, туристически объектех, вай мехка а дунен а эггара йоккхагIъолча политически, экономически, Iилма, культура центрех. Цу книжка тIа шоашта пайдане материалаш кораергья краеведашта, педагогашта, наькъа лела безам бараашта.

КIезига моттиг лацац книжка тIа Нохч-ГIалгIайчех йолча материалаша. Цар тIа дувц Нохч-ГIалгIайчен климатах, боахамах, культурах, белгалъяьннача моттигех, Серноводскии Iармхи тIарчен курортех. Цхьайолча статьяш тIа дувц республикерча нах бахача моттигех, цун столицах Грознех. Цу тIа арадаьккхад Нохч-ГIалгIайчен географически карта а.

Энциклопедически словара тIа систематизаци яьй Нохч-ГIалгIайчен, иштта кхыча республикай, мехка регионий, кхыметтел дунен а географически, краеведчески знанешта. Цудухьа из пайдане книжка да. Цул совгIа, из практически накъадаргда туристашта а Нохч-ГIалгIайчене салаIара, го баккхара маршруташ оттаеча а.

Энциклопедически словарь арахийцад тираж 210 эзар экземпляр йолаш.

Г. ХОБОТЬЕВ.

Сона а хов деша!

У. САПРАЛИЕВА фотоэтюд.

ХЬАМСАРА ХАРЖАРХОИ!

КПСС обкома идеологически отдело хоам бу политически дешара ЦIагIарча общественно - политически центре (ЦIеча фронтовикий ул., 12).

24 ФЕВРАЛЕ

10 сахьат даьлча «Хоржамаш-90» яхача харжархой клуба аргIанара заседани хургхиларах.

10 сахьат даьлча денз 12 сахьат даллалца болх беш хургья общественни приемни. Цу дийнахьа нах тIаийбу НГIАССР торговле министра заместитела Гажаев Ваха Сандовича.

15 сахьат даьлча «Диалог» яхача дискуссионни клуба аргIанара заседани хургья.

КПСС обкома идеологически отдел.

Редактора зам. М. М. ХАМХОЕВ.

Спорт

ЛАРИСАН ТОЛАМ

Дика йовзаш я вай республике спортсменка Татаева Лариса. Укх тIеххьарча шераашта некдарах йолча тайп-тайпарча яхьашка дакъа лоацаш толама тIехьа толам боаккхаш хьайоагIа из.

Дукха ха йоацаш Лариса Горьковски областе йолча Дзержински яхача городе некдарах йолча Российски Федераце чемпионате яха хилар. Дика аьттув баьлар цун цига. Масала, букъ кIала болаш бIаь метр дIоахал долча дистанцех некдеш хьалхара моттиг яьккхар цо. Результат — 1.06.3 секунда. Из НГIАССР рекорд а спорта мастера норматива 2,7 секундал лакхагIа боарам а ба.

Ши бIаь метр дIоахал долча дистанцех шоллагIа моттиг яьккхар Ларисас. Цул совгIа, эстафете дакъа лоацаш бронза медаль яьккхар.

Л. Татаева ЧИГУ физвоспитане факультета шоллагIча курса студентка я. ХIанз кердача яхьашта кийчо еш я из.

М. МУРАТОВ.

МаIанаьха кочамаш

МаIанаьха барзкъаш дохкача № 52 йолча тика тIа хьех оаха эцархой. Даьре а кхыча а кIадай массайолча размерах йола кочамаш я укх тика тIа.

Тика адрес: Победа пр., 1.

Ленински РТО.

ТЕЛЕВИДЕНИ

22 ФЕВРАЛЬ,
ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Концерт.
9.20 — «Солнечный ветер» яха художественни фильм. 2-гIа корта.
10.25 — «Шера ханаш». Февраль.
11.25 — Берий сахьат (ингалски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха.
16.00 — «Где ты, Багира?» яха берашта дола фильм.
17.15 — «Телезко». Журнал.
17.45 — Коталон 45 шу дузаш. «Солдаты Орлова» яха документальни фильм.
18.15 — ЗIамига концерт.
18.30 — Ха.
19.00 — «...16 шу даланзеи бонкхагIеи».
19.45 — «Саги закони». Правовой видеоканал.
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Солнечный ветер» яха художественни фильм. 3-гIа корта.
22.50 — «Автограф». Иллеш дIаоал Берте Лореданас. (Италин).
23.55 — Ха.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Литература. 8-гIа класс.
9.05 — Испански мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Испански мотт. 2-гIа шу. Iомабу.
10.35, 11.35 — Биологи. 8-гIа класс.
11.05 — Вай беш.
12.05 — Ритмически гимнастика.
12.35 — Документальни фильм.
13.00 — Биатлон. Дунен чемпионат. 10 км. МаIанах.
16.20 — Советаши вахари (гIалгIай меттала).
17.00 — Киножурнал.
17.10 — Информационно-публицистически программа.
17.50 — Музыкальни открытка.
18.00 — «Историе оагIонаш лустаьш» (нохчий меттала). Прямой передача. Телефонаш: 22-26-68, 22-93-92, 22.01.65.
19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе. Перерыве (20.00) — Бийса даьхьала хийла шун, бераш!
21.15 — Документальни фильм.
21.45 — Глазунова музыка (сюита).
22.00 — Мехка театраша гойт. Н. Коляда. «Игра в фанты» яха къонача зрителя Рязански театра фильм-спектакль.

23 ФЕВРАЛЬ,
ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Концерт.
8.50 — «...16 шу даланзеи бонкхагIеи».
9.35 — «Солнечный ветер» яха художественни фильм. 3-гIа корта.
10.45 — «Память не оставит в покое» яха СССР Герзашцарча Низий Центральни музеера репортаж.
11.00 — Киноконцерт.
12.00 — Коталон 45 шу дузаш. Документальни фильм.
12.30 — Ха.
13.00 — СССР халкъа артиста, композитора Р. Паулса концерт.
14.55 — Котбаьнараш.
15.55 — Мультфильмаш.
16.55 — Сакъердаме стерташ.
17.00 — Тахан — Советски Эскарен тIема-Форда Флотен Ди.
17.15 — «Воля Вселенной» яха художественни фильм. (Духьхьашка).
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха.
19.00 — Салтий илле концерт.
21.00 — Ха.
21.30 — «Точка пересечения» яха бIухойх-кантемировцех йола передача.
21.45 — Из хиннад... хиннад...
22.05 — «Взгляд» яха программа.
23.50 — Ден ауъ-кхера. Бийсанара ТВ. Экспериментальни программа.
00.05 — «Бой на перекрестке» яха художественни фильм 1-ра сери.
1.10 — Шульженко Клавдия.
2.15 — Фильм-концерт.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Литература. 5-гIа класс.
9.05 — Английски мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.40 — Вайна гонахьара дуне. 1-ра класс.
10.55 — Английски метта передача.
12.00 — «Моя улица» яха телефильм.
13.10 — Л. Зорин. «Цитата» яха фильм-спектакль.
15.10 — Мультфильм.
15.25 — «Порховский завод» яхача документальни фильма премьера.
15.45 — «Подданные революции» яха художественни фильм.
17.10 — Коллаж.
17.20 — Арендеи арендатораши.
17.40 — Советски Эскареи тIема-Форда флотен Денга. БIухошта дагаух... (гIалгIай меттала).
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе. Перерыве (20.00) — Бийса даьхьала хийла шун, бераш!
21.15 — Тийрка тIера Эльба тIа кхачалца. М. А. Висаитовх йола телеочерк (нохчий меттала).
22.00 — «Прошлое всегда с нами» яха художественни фильм.

РАДИО

22 ФЕВРАЛЬ, ЕРА

7.30 Сихдалара баргал етташ.
7.40 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 «Бехкбаккхар». М. Сулаева дувцар (нохчий меттала).
11.15 Мишта хила веза депутат? (нохчий меттала).
11.30 Боахам лелабе цахара адресаш.
11.45 — 12.00 Перестройка кизгача (гIалгIай меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Концерт (гIалгIай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 «ДоттагIал».
18.40 — 19.00 «Зэдел» (гIалгIай меттала).

23 ФЕВРАЛЬ, ПIАЬРАСКА
СОВЕТСКИ ЭСКАРЕИ ТIЕМА-ФОРДА ФЛОТЕН ДИ

7.30 — Республика военкома И. Куницына выступлени.
7.45 — 8.00 «Юрта вахар».
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 Доше седкъа лел. Советски Союза Турпалах Х. Дачиевх дола радиодувцар (нохчий меттала).
9.50 — 10.00 Музыка.
11.15 — 12.00 Концерт (нохчий меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 «Юрта вахар» (гIалгIай меттала).
17.31 «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
17.46 Музыка.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — 19.00 Концерта дIахододар.

Хаоттам

Тахан республике гIоллеи Грознеи морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 3—8 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике —4, +1, Грозне 0 —2 градус йолаш хилеи тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка лаьгIо лоа а делхаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана —8 —13, дийнахьа 0 +5 градус йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитель — 22-85-07; бехктохама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12 промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта бовхама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро — 22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи ереи, шоаттеи деношка

СФ03012. «Грозненский рабочий» издательства типограф, Маяковске, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.

Заказ № 599.